

[vysoká škola]

PŘECHOD K DEMOKRACII V ČESKOSLOVENSKU A ČR. KONSOLIDACE DEMOKRACIE

Přechody k demokracii: několik obecných poznámek

- **Charakter (povaha) nedemokratického režimu**
  - *Totalitní / posttotalitní / autoritářský*
  - *Kitschelt: patrimoniální, byrokraticko-autoritářský a národně konsensuální komunismus*
- **Typologie ukončení režimů**
  - *Aktéři a strategie: pakt, vnucení, reforma, revoluce*
  - *Aktéři a tempo: posílení demokratizace, přechod revolučním bojem, přechod transakcí, přechod zlomem*
  - *Shrnutí: sjednaný p., p. kolapsem, p. sebevyhloučením*
- **Etapy přechodu**
  - *přípravná, rozhodující, uvykací*
  - *liberalizace, demokratizace*

Československo pohledem teorie a praxe přechodů

- Charakter (povaha) nedemokratického režimu
  - Linz, Stepan: „*zamrzlý posttotalitarismus*“
  - Kitschelt: *byrokraticko-autoritářský*
- Typologie ukončení režimů
  - Huntington: *přesun (kooperace)*
  - Karlová, Schmitter: *reforma*
  - Linz, Stepan (Kunc, Dvořáková): *kolaps*
  - Novák: *vynucený přechod masovou mobilizací, opozičními silami a mezinár. událostmi*
  - Szomolányi, Civín, Mrklas: *kombinace kolapsu a jednání*

Otevření čs. přechodu

- Nástup M. Gorbačova v SSSR - 1. signál
- Reformy v Maďarsku, Polsku, podzim 1989 v NDR
- Drobné změny i v ČSSR: mírné ekonomické reformy, zmírnění tlaku na kulturu, kritické příspěvky v médiích, růst dynamiky opozičního hnutí (nové iniciativy, masovější protesty, Několik vět...)
- Klíčová událost - 17. listopad 1989 - studentské shromáždění
- Příčiny kolapsu:
  - Machonin, Tuček: *stagnace až regrese ekonomického, technologického a kult. vývoje*
  - Vodička: *motivační krize*
  - Možný: *proměna soc. statutu rodiny („rodinná kolonizace státu“)*

Akteři a fáze čs. přechodu

- Umírnění z obou „táborů“
  - Antiautoritáři: OF, VPN - antistranická a antihierarchická uskupení, krizové štáby
  - Malá část pragmatické (nikoli reformistické!) elity odcházejícího režimu
  - Osobnosti: Havel, Čalfa
- Prolnutí fáze liberalizace a demokratizace
- Strategie aktérů se formovala až v průběhu tranzice

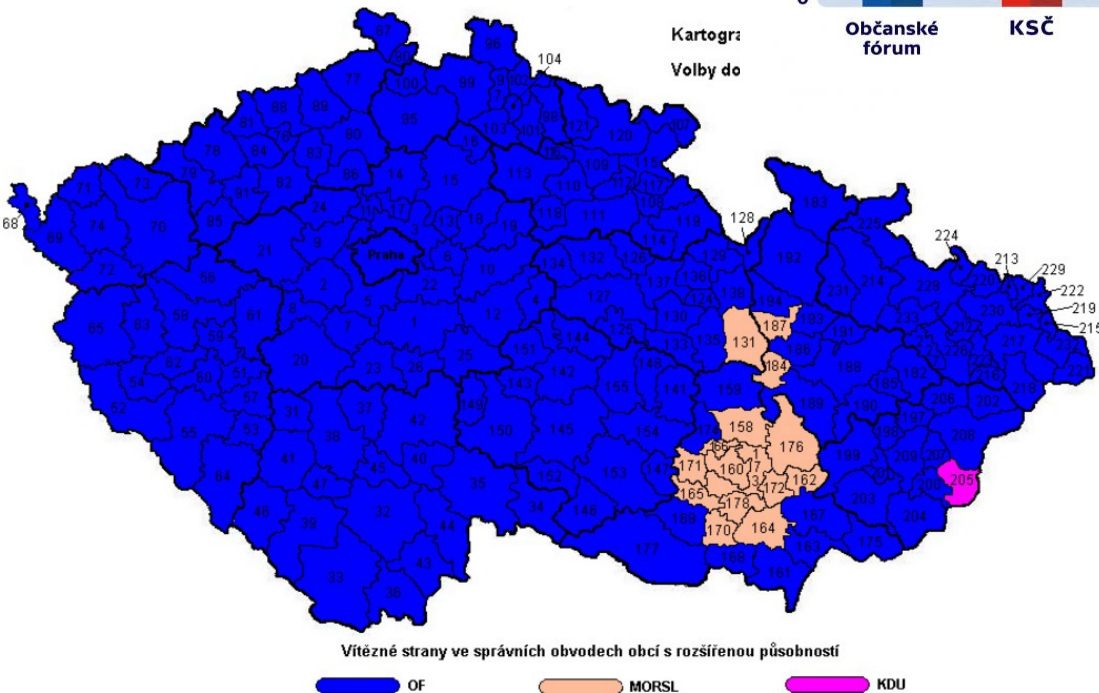
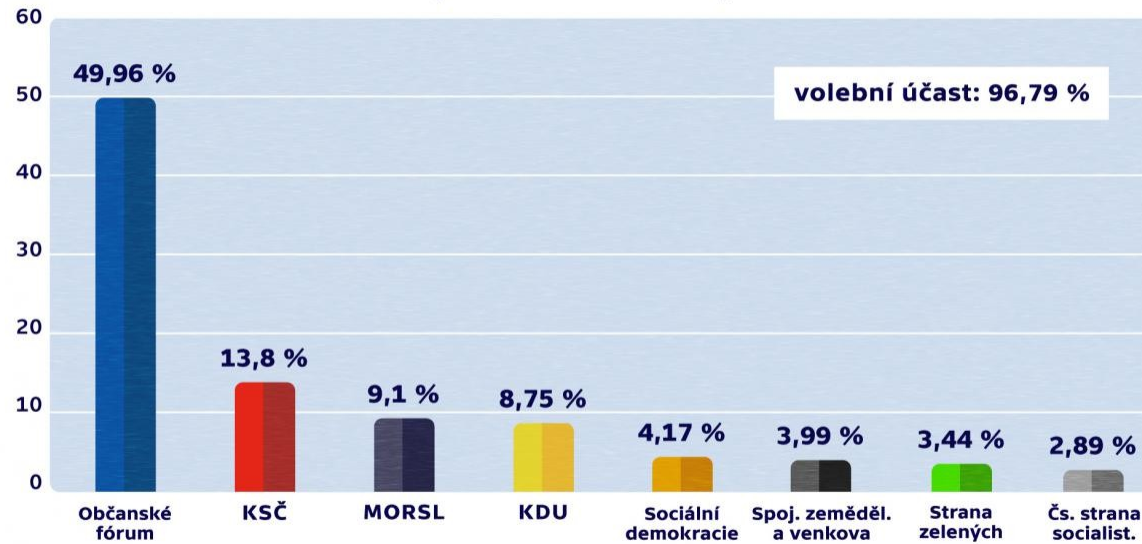
Klíčové body čs./č. přechodu

- Občanské fórum - vznik, vývoj a rozpad
- Ekonomická reforma
- Státoprávní spory a rozpad federace
- Ústava a zákonodárství

Volby 1990

Triumf OF
Dále: KSČ, KDU,
HSD-SMS

Výsledky voleb do Sněmovny národů Federálního shromáždění
(8. – 9. června 1990)

Slovensko
Vítězství VPN
Dále: KDH, KSČ, SNS,
Spolužití

Tři fáze přechodu k demokracii

1. Liberalizace
2. Demokratizace
3. Konsolidace

Fáze konsolidace

- Zvýšení akceptace pravidel
- Institucionalizace postupů
- Upevnění institucionálních struktur

Klaus von Beyme (1996): „*Konsolidaci je možno považovat za ukončenou tehdy, jestliže všechny relevantní skupiny akceptují pravidla hry.*“

Faktory ovlivňující proces konsolidace

- Hospodářský kontext
- Mezinárodní souvislosti
- Konfliktní linie ve společnosti
- Regionální kontext

Úrovně konsolidace

- Konstituční k.
- K. systémů zájmových skupin a pol. stran
- K. poměrů u neformálních, nepřímých aktérů (armáda, podnikatelé...)
- K. občanské společnosti

Konsolidace české demokracie (2002)

rovina	stav
konstituční	ano, s výjimkou některých souvisejících bodů (zj. volební systém)
přímí aktéři	spíše ano, zejména politické strany, u zájmových skupin existuje několik zásadních problémů
nepřímí aktéři	napůl, obtížná měřitelnost (např. výzkumy signalizují zvyšující se důvěru armádě)
občanská společnost	trvá nejdéle, zdaleka není ukončena, výzkumy potvrzují vzrůstající pol. participaci občanů

Konsolidace české demokracie (2021)

rovina	2017
konstituční	napůl (přímá volba prezidenta, přímá demokracie, volební systém...)
přímí aktéři	ne, strany ani zájmové skupiny nejsou konsolidované
nepřímí aktéři	ne (např. velcí ekonomičtí hráči vstupují přímo do politiky a vlastní média)
občanská společnost	napůl, stále není ukončena, vše nasvědčuje vzrůstající pol. participaci, co covid ?

Konsolidace české demokracie - srovnání

rovina	2002	2021
konstituční	Ano	1/2
přímí aktéři	Ano	Ne
nepřímí aktéři	1/2	Ne
občanská společnost	Ne	1/2
Celkem	2,5	1

Základní rizika plynoucí z tohoto stavu

- Vládní a politická nestabilita
- Neexistence konsenzu ve směřování země
- Politický radikalismus
- Politická neodpovědnost
- Svévole ústavních činitelů či (ne)formálních politických aktérů
- Fragmentace společnosti, stranického systému, potažmo celého politického
- Selhávání státu v krizových situacích

ÚSTAVA ČR: VZNIK, VÝVOJ, ZÁKLADNÍ PRINCIPY; DĚLBA MOCI

Ústavní vývoj 1989-1992

- listopad 1989 - vypuštění článků o vedoucí úloze KSČ, NF a marxismu-leninismu → základní předpoklad pro politický pluralismus
- únor 1990 - zásadní proměna podoby parlamentu: zkrácení volebního období (cesta ke svobodným volbám), zakotvení institutu volného poslaneckého mandátu
- červen 1990 - první svobodné parlamentní volby do obou komor FS a obou republikových národních rad
- leden 1991 - přijetí Listiny základních práv a svobod (později recipována do právního řádu samostatné ČR)
- červenec 1991 - ústavní zákon o referendu jako možná cesta k vyřešení státoprávních sporů / nebylo využito
- červen 1992 - druhé parlamentní volby
- září 1992 - SNR schvaluje Ústavu SR, která ji prohlásí za svrchovaný a suverénní stát
- 25.11.1992 - FS přijímá ústavní zákon o zániku čs. federace
- 16.12.1992 - ČNR přijímá Ústavu ČR

Ústavní vývoj 1993-2022

- 1.1.1993 - vznik České republiky - Ústava se stává základním zákonem a v ní zakotvené instituce, jsou-li ustaveny, přebírají své funkce
- září 1995 - zákon o volbách do Parlamentu ČR - cesta k naplnění Senátu
- 1996 - volby do PS a Senátu
- 1997 - ústavní zákon o zřízení VÚSC (krajů) - naplněn v roce 2000
- březen 1998 - zákon o zkrácení volebního období do PS coby řešení vládní krize z konce roku 1997
- 1998-2002 - pokusy o zásadnější reformy ústavy a volebního systému končí nezdarem - výsledkem je stávající podoba volebního systému do PS
- 2002 - ústavní zákon o referendu v otázce přistoupení ČR k EU
- 2003 - naplnění Nejvyššího správního soudu
- 2009 – Ústavní soud „ruší“ předčasné volby
- 2012 – změna způsobu volby prezidenta republiky

Okolnosti vzniku Ústavy ČR

Prof. Jan Filip

- Ústava nevznikla v důsledkům vítězství v revoluci nebo ve válce, ani v důsledku porážky; nebyla ani důvodem demokratizace
- Vznikla jako pragmatické řešení složité státoprávní a politické situace
- Nebyla výsledkem tužeb, ani aspirací – a dokonce vznikla v době, kdy se teprve hledala idea české státnosti

Proces přijímání Ústavy ČR

- Ustavení dvou komisí
  - **Vládní** (předseda – V. Klaus, místopředseda – J. Kalvoda, sekretář – C. Svoboda, členové: F. Šedivý, J. Vlach, V. Cepl, D. Kroupa, V. Benda, V. Peřich, J. Litomiský, M. Výborný, V. Novotný, M. Sylla, P. Zářecký, D. Hendrych)
  - **Parlamentní** – komise předsednictva ČNR (M. Benda, J. Bílý, P. Hirsch, A. Hrazdára, I. Janů, H. Marvanová, I. Mašek, J. Ortman, J. Payne, A. Röschová, V. Sochor, M. Uhde, J. Vik)
- Návrhy politických stran a hnutí – některé ve formě tezí, jiné kompletní: ČSSD, Levý blok, LSU-ČSS, OH, Koruna česká
- Při projednávání převažovala “většinová” strategie vládní koalice – návrhy opozice byly diskutovány jen s ohledem na nutnost její podpory
- Naprosto zásadní vývoj mnoha míst ústavy – často téměř protiklad počáteční úpravy

Základní sporné body

- Bikameralismus – velká škála řešení:
  - hayekovská představa o zvláštní působnost (Senát – soukromé právo; Sněmovna – veřejné právo)
  - regionální Senát tvořený přednosty okresních úřadů
  - Senát projednávající jen ústavní zákony a zákony z čl. 40 platné Ústavy
  - Prozatímní Senát tvořený poslanci FS
- pravomoc PS samu sebe rozpustit
- trestní parlamentní řízení proti ministrům
- volební systémy do obou komor
- 3/5 versus nadpoloviční většina pro ústavní zákony
- územní samospráva - zemské uspořádání – zemské zákonodárství
- spor o přímou demokracii – referenda
- Listina základních práv a svobod

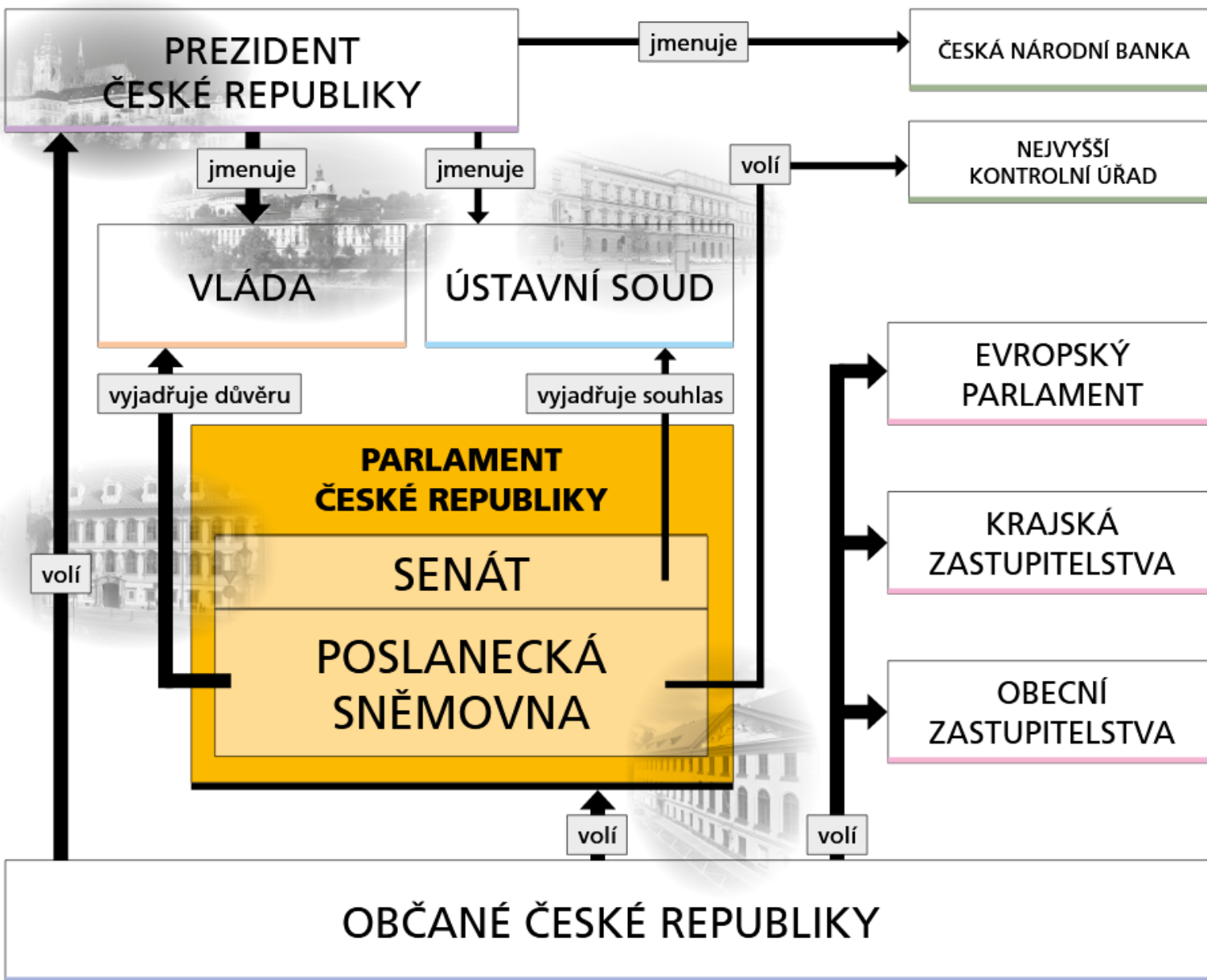
Vliv historických a zahraničních ústavních textů

- zásadní návaznost na ústavní listinu z roku 1920
- málo patrný je i vliv ústavy z roku 1960, resp. její federalizační novely z roku 1968 – konstrukce Ústavního soudu
- španělská ústava – pravidla pro jednání společné schůze obou komor
- tzv. malá polská ústava – rozlišení hlasování o návrzích zákonů , které Senát zamítl nebo vrátil s pozměňovacími návrhy
- Francie a USA – parciální obnova Senátu po 1/3
- Německo a Polsko – vztah komor v ZD procesu

Základní ústavní a politické principy

- **svrchovanost lidu a reprezentativní demokracie**
- **dělbá moci - parlamentarismus** – klasického republikánského typu s prvky racionalizace; dualismus jednotlivých složek moci
- **jednotný (unitární) stát**
- **právní stát (vláda práva); ústavnost - silná pozice Ústavního soudu**
- lidská práva – Listina
- většinový princip a ochrana menšin
- **volná soutěž politických stran**
- odmítnutí násilí jako prostředku politiky
- **územní a profesní samospráva**

[vysoká škola]

ČESKÝ PARLAMENTARISMUS

Základní charakteristiky českého parlamentarismu

- Vladimír Klokočka a Giovanni Sartori
  - *klasický republikánský parlamentarismus s některými drobnými racionalizačními opatřeními a nově též prezidiálními rysy*
  - *parlamentarismus s převahou parlamentu*
- Bikameralismus
- Pozitivní parlamentarismus
- Parlament pracovního typu
- Parlamentarismus spojený s multipartismem polarizovaného typu a bez dominantní politické strany

Základní fakta o Parlamentu ČR

- Dvoukomorový parlament
  - návaznost na tradici Rakousko-Uherska a I. republiky s významnými odlišnostmi:
    1. odlišné role a funkce obou komor,
    2. odlišná délka mandátu,
    3. odlišné volební systémy.
- Jednání obou komor se řídí vlastními jednacími řády, které mají formu zák

Základní funkce Parlamentu ČR

- Kontrolní
- Reprezentační
- Legislativní
- Kreační

Reprezentační role

- vychází z převažujícího zastupitelského charakteru českého ústavního a politického systému
- obě komory reprezentují všechny voliče
- reprezentace je odlišná jen v důsledku rozdílných volebních systémů a termínů voleb
- svoji roli hraje i obměňování 1/3 senátorů každé dva roky

Kreační pravomoci PČR

Z Ústavy:

- PS - návrh na jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ prezidentovi republiky
- Senát - souhlas se jmenováním soudců ÚS

Dále:

- veřejný ochránce práv a jeho zástupce - volí PS z návrhů prezidenta a Senátu
- mediální rady
- Pozemkový fond, členové NKÚ, Úřad na ochranu osobních údajů...

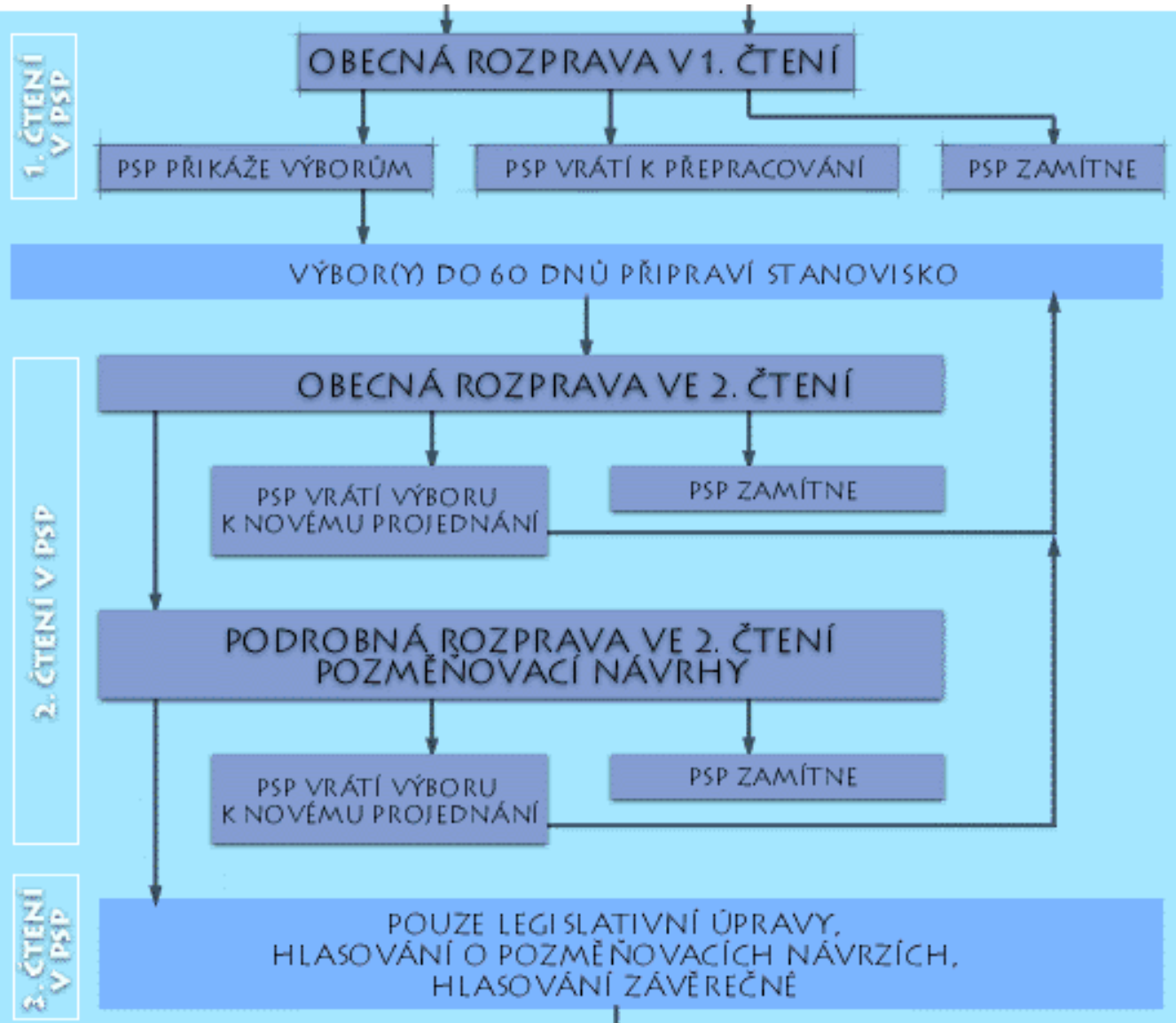
Kontrolní funkce PČR

Klíčová je kontrolní funkce vůči složkám výkonné moci - zejména vládě, částečně i prezidentovi republiky

- Poslanecká sněmovna - vláda ČR; zpravodajské služby
- Senát - prezident republiky
- obě komory - pravomoci v oblasti bezpečnosti státu

Legislativní proces v PS

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU

Poslanecká sněmovna a vláda ČR

Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně

- odpovědnost se projevuje zejména v hlasování o důvěře / nedůvěře (vyšší kvorum - projev racionalizovaného parlamentarismu)
  - ❖ jednání o důvěře probíhá do 30 dnů od jmenování vlády, a to vždy
  - ❖ vláda může také sama požádat o vyslovení důvěry, a to buď samostatně nebo v souvislosti s návrhem zákona
  - ❖ návrh na vyslovení nedůvěry může podat nejméně 50 poslanců

Kontrolní mechanismy Sněmovny vůči vládě

- vyjádření důvěry / nedůvěry
- doporučení vládě
- schvalování státního rozpočtu - klíčové politikum - může podat jen vláda, a to nejpozději 3 měsíce před začátkem rozpočtového roku - zvláštní procedura trojího čtení
- schvalování státního závěrečného účtu
- interpelace
- právo požadovat informace a vysvětlení od členů vlády a vedoucích správních úřadů
- účast ministrů či jejich náměstků na zasedání výborů PS (platí i pro Senát)
- vyšetřovací komise PS

Parlament ČR a prezident

- prezident je neodpovědný, nikoli však absolutně - výjimkou je možnost stíhat prezidenta pro velezradu, a to před ÚS na základě žaloby Senátu (čl. 65 Ústavy ČR)
- obě komory se mohou navíc usnést, že prezident nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad; jeho pravomoci jsou pak převedeny na předsedu vlády a předsedu PS, příp. Senátu

Pravomoci PČR v oblasti bezpečnosti státu

obě komory mají rovnocenné postavení:

- vyhlášení válečného stavu
- souhlas s vysláním či pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR
- souhlas s účastí ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem
- souhlas s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území státu
- PS také kontroluje zpravodajské služby (BIS, VOZ, NBÚ)

[vysoká škola]

PREZIDENT REPUBLIKY VLÁDA

Ústavní postavení prezidenta republiky

- Volen přímo na 5 let (možno dvakrát za sebou)
- Hlava státu, z výkonu funkce není odpovědný, neodvolatelný

Bez kontrasignace

- Jmenuje a odvolává premiéra a členy vlády
- Svolává zasedání PS
- Rozpouští PS
- Jmenuje soudce ÚS
- Jmenuje předsedu a mpř. NS
- Suspenzivní právo veta
- Podepisování zákonů
- Jmenuje prezidenta a viceprezidenta NKÚ
- Jmenuje členy Bankovní rady ČNB
- Odpouští a zmírňuje tresty

S kontrasignací

- Sjednávání a ratifikace mez. smluv
- Zastupuje stát navenek
- Vrchní velitel ozbrojených sil
- Státní vyznamenání
- Pověřuje a odvolává ved. zast. misí
- Vyhláší volby do PS a Senátu
- Jmenuje a povyšuje generály
- Přijímá ved. zast. misí
- Jmenuje soudce
- Uděluje amnestii

Politická pozice prezidenta republiky

- Tradičně podstatně silnější
- Tzv. Hrad – neformální občanská a politická autorita, resp. Intelektuálně-zájmové mocenské uskupení
- Hledání vztahu k politickým stranám, vládě a veřejnosti
- Otázka způsobu volby prezidenta

Prezidenti samostatné ČR

1993-2003	<u>Václav Havel</u> (poprvé zvolen bez větších problémů, znovuzvolen těsnou parlamentní většinou)
2003-2013	<u>Václav Klaus</u> (poprvé zvolen až ve 3. kole 3. volby, podruhé ve 3. kole 2. volby)
2013-...	Miloš Zeman (první a druhý přímo volený prezident, zvolen vždy ve 2. kole)

Prezident republiky a Vláda ČR

Komplikované vztahy

- legitimita rozdílného typu
- mocenské zápolení: stranická politika, „kohabitace“ po česku, zahraniční politika...
- odlišný typ pravomocí
- odlišné kontrolní mechanismy
- brzdy a protiváhy:
  - výběr a jmenování premiéra,
  - kontrasignace,
  - prezidentské veto,
  - společné kreační pravomoci,
  - žaloba k ÚS...

- vrcholný orgán výkonné moci
- skládá se z předsedy, místopředsedů a ministrů (počet není nikde stanoven)
- odpovědna Poslanecké sněmovně
- premiér jmenován prezidentem a na jeho návrh jsou jmenováni i odvoláváni ostatní členové vlády
- do 30 dnů od jmenování předstupuje před PS se žádostí o důvěru
- vyslovení důvěry / nedůvěry
- premiér - demise do rukou prezidenta; ostatní členové ji podávají prostřednictvím premiéra
- vláda rozhoduje ve sboru (nadpoloviční většinou všech členů)
- ministerstva a jiné úřady lze zřídit jen zákonem

Postavení premiéra

- kontinentální typ parlamentarismu s rozhodující rolí parlamentu, v našem případě zejména Poslanecké sněmovny
- kolísá mezi:
  - primus inter pares (jestliže se vláda usnese podat demisi, musí se podřídit)
  - prvního mezi nerovnými (demise premiéra = demise celé vlády)
- přesto někteří premiéři byli skutečně dominantní:
  - Klaus I
  - Zeman
  - Babiš I/II

Čeští premiéři

		Počet dní v úřadu	Pořadí
Václav Klaus	ODS	1828	1.
Josef Tošovský	nestr	218	
Miloš Zeman	ČSSD	1460	3.
Vladimír Špidla		755	7.
Stanislav Gross		274	
Jiří Paroubek		498	8.
Mirek Topolánek	ODS	997	6.
Jan Fischer	nestr	461	
Petr Nečas	ODS	1109	5.
Jiří Rusnok	nestr/SPOZ	219	
Bohuslav Sobotka	ČSSD	1427	4.
Andrej Babiš	ANO2011	1472	2.
Petr Fiala	ODS	123	

<i>ODS</i>	<i>4057</i>
<i>ČSSD</i>	<i>4414</i>
<i>ANO2011</i>	<i>1472</i>
<i>nestr</i>	<i>898</i>

Vlády České republiky 1992-2006

1	1992/96	ODS + KDU-ČSL + ODA + KDS	Václav Klaus	105	9:3:3:2	Minimální vítězná koalice s nejmenší programovou vzdáleností svých členů, minimální vítězná ideologicky propojená koalice
2	1996/7	ODS + KDU-ČSL + ODA	Václav Klaus	99 (100)	8:4:4	Menšinová koaliční
3	1997/8	US + KDU-ČSL + ODA	Josef Tošovský	(dův. 123)	---	Menšinová polopolitická (poloúřednická) koaliční s časově omezeným mandátem
4	1998- 2002	ČSSD	Miloš Zeman	74	20	Menšinová jednobarevná
5	2002/4	ČSSD + KDU-ČSL + US	Vladimír Špidla	101	11:3:3	MVK s nejmenším počtem mandátů, MVK s nejmenší programovou vzdáleností svých členů, MVK ideologicky propojená
6	2004/5	ČSSD + KDU-ČSL + US	Stanislav Gross	101	11:3:3	totéž
7	2005/6	ČSSD + KDU-ČSL + US	Jiří Paroubek	101	12:3:3	totéž

Vlády České republiky od roku 2006

[vysoká škola]

8	2006/7	ODS	Mirek Topolánek	81	15 (9/6)	Menšinová jednobarevná – nedostala důvěru PS
9	2007/9	ODS + KDU-ČSL + SZ	Mirek Topolánek	100 (+2)	8:4:4	Menšinová koaliční (<i>resp. MVK s nejmenším počtem mandátů, progr. vzdáleností, ideologicky propojená koalice</i>)
10	2009/10	(ODS + ČSSD + SZ)	Jan Fischer	(dův. 156)	17	Vláda odborníků - nestraníků s širokou politickou podporou (původně s jasným dočasným mandátem - půdorys VK)
11	2010/13	ODS + TOP09 + VV (Lidem)	Petr Nečas	118	6:5:4 (+1)	MVK s nejmenší programovou vzdáleností, ideologicky propojená
12	2013	?	Jiří Rusnok	93	?	Vláda odborníků (prezidentský kabinet) - nedostala důvěru
13	2013-17	ČSSD + ANO2011 + KDU-ČSL	Bohuslav Sobotka	111	8:6:3	MVK s nejmenší programovou vzdáleností svých členů, ideologicky propojená
14.	2017-18	ANO2011	Andrej Babiš	78	15	Menšinová jednobarevná - nedostala důvěru PS
15.	2018-21	ANO2011 + ČSSD	Andrej Babiš	93	10:5	Menšinová koaliční
16.	2021-...	ODS + TOP09 + KDU-ČSL + Piráti + STAN (Spolu + PirStan)	Petr Fiala	108	6 : 2 : 3 : 3 : 4 (11 : 7)	MVK s nejmenší programovou vzdáleností svých členů, minimální vítězná ideologicky propojená koalice/nadbytečná koalice

Typy vlád

- Převažují vlády koaliční - z toho 7 MVK, 3 menšinové
- Zastoupeny jsou i jednobarevné kabinet, pouze 1 však získal důvěru
- Specifický typ představují vlády Tošovského, Fischera, Rusnoka
- Během 29 let se vystříдалo 16 vlád a 13 premiérů
- *ČR se nijak zásadně **nevymyká kontinentálnímu průměru**, nadprůměrná je však **variabilita vlád***

	Většinové vlády	Menšinové vlády	Celkem
Koaliční vlády	7	3	9
Jednobarevné vlády	-	3	3
<i>Specifické případy</i>	<i>(2)</i>	<i>(1)</i>	3
Celkem	7 (9)	6 (7)	16

[vysoká škola]

VOLBY A VOLEBNÍ SYSTEMY V ČESKÉ REPUBLICCE

Volby v České republice

- Prezident republiky 2023, 2028
- Poslanecká sněmovna 2025, 2029 (?)
- Senát 2022, 2024, 2026, 2028
- Zastupitelstva krajů 2024, 2028
- Zastupitelstva měst a obcí 2022, 2026
- Evropský parlament 2024, 2029

Volební systémy v Česku - základní přehled

Většinový dvoukolový s uzavřeným 2. kolem	Senát	
	Prezident republiky	
Poměrného zastoupení listinného typu	Poslanecká sněmovna	2 skr., Imperialiho kvóta, M = 5-26, 5 % (pro koalice 8 a 11 %), 4 pref. hlasy
	Zastupitelstva obcí	1 skr., 5 %, M = 6-65, ingerence ZO, panašování
	Zastupitelstva krajů	1 skr., modifikovaný D'Hondt, M = 45-65, 4 pref. hlasy
	Evropský parlament	1. skr., D'Hondt, M = 21, 2 pref. hlasy

Volební systém do Senátu

- Většinový princip vyplývá z ústavy
- Dvoukolový většinový – absolutní většina (při volbách ZD tělesa prakticky neužívaný)   častá negativní volba ve druhém kole
- Efekty:
  - Posilování „nezávislých“ a středových kandidátů, kteří „nejméně vadí“
    - částečná relevance jinak nerelevantních stran
  - Vcelku překvapivě výrazně podléhá dobovým náladám (viz 4K 2000, ODS 2006, ČSSD po roce 2010)
  - Posilování osobností a kandidátů s populárním povoláním (lékaři, učitelé...)
  - Výrazné oslabování extremistů

Volební systém do Poslanecké sněmovny do roku 2000

- Základní proměnné
  - velké volební obvody – jen (průměr 25 mandátů)
  - dvě skrutinia
  - Hagenbach-Bischoffova kvóta
  - 5% klauzule (7 pro 2 strany, 9 pro 3 a 11 pro vícestranné koalice) - jediná proměnná omezující proporcionalitu
  - 4 preferenční hlasy (10 % hranice pro posun)
- Efekty
  - Vysoká míra proporčnosti
  - Nefavorizoval vítěznou stranu ani strany silnější, naopak svojí silnou proporcionalitou posiloval postavení malých stran - napomáhal vládní nestabilitě a neakceschopnosti
  - Posilování postavení antisystémových formací (KSČM, SPR-RSČ)
  - Nízká personalizace
  - Volilo se v neexistujících krajích

	1992		1996		1998	
	%	křesla	%	křesla	%	křesla
ČSSD	6,5	16	26,4	61	32,3	74
ODS	29,7	76	29,6	68	27,7	63
KSČM	14	35	10,3	22	11	24
KDU-ČSL	6,3	15	8,1	18	9	20
US-DEU	0	0	0	0	8,6	19
SZ	0	0	0	0	1,1	0
SPR-RSČ	6	14	8	18	3,9	0
ODA	5,9	14	6,4	13	0	0
LSU	6,5	16	0	0	0	0
HSD-SMS	5,9	14	0	0	0	0

Reforma volebního systému 2000/2001

- 2000 - změna většiny základních parametrů:
  - 35 volebních obvodů (5-8 mandátů)
  - Modifikovaný D'Hondt (od 1,42)
  - Aditivní kvorum
  - Jiný způsob financování stran – větší podíl za mandáty než za získané hlasy
- *Podle modelových propočtů by systém vedl k zisku absolutní většiny mandátů pro jednu stranu – ODS v roce 1996 a ČSSD v roce 1998*
- 1999-2001 – velká diskuse mezi odbornou veřejností
  - Pro reformu: Miroslav Novák, Petr Fiala, Miroslav Mareš, Michal Kubát, Tomáš Lebeda...
  - Proti reformě: Michal Klíma, Jiří Kunc, Vladimíra Dvořáková, Karel Vodička, Vojtěch Šimíček, Jan Filip, Jiří Pehe...
- 2001 - reformu zastavil Ústavní soud – na návrh prezidenta zrušil většinu jejích výsledků

Reforma volebního systému 2007/2008

- Kýžené efekty:
  - Vyšší proporcionalita (zejména pro menší strany)
  - Větší odstup v zisku mandátů pro první a druhou stranu („bonus pro vítěze“)
- Tři návrhy paragrafového znění do PS
  1. 175 křesel ve 14 krajích za pomoci St.-Lague + 25 křesel celostátní úroveň - nejsilnější strana d'Hondt, ostatní St.-Lague/dánský dělitel
  2. Kraje se spojují do NUTS II, tam Hagenbach-Bischoff/Hare, zbývající mandáty získává vítězná strana
  3. Distribuce mandátů na celostátní úrovni, d'Hondt, část mandátů - tzv. degresivní bonus (max. 10 křesel pro vítěze)

Volební systém do roku 2021

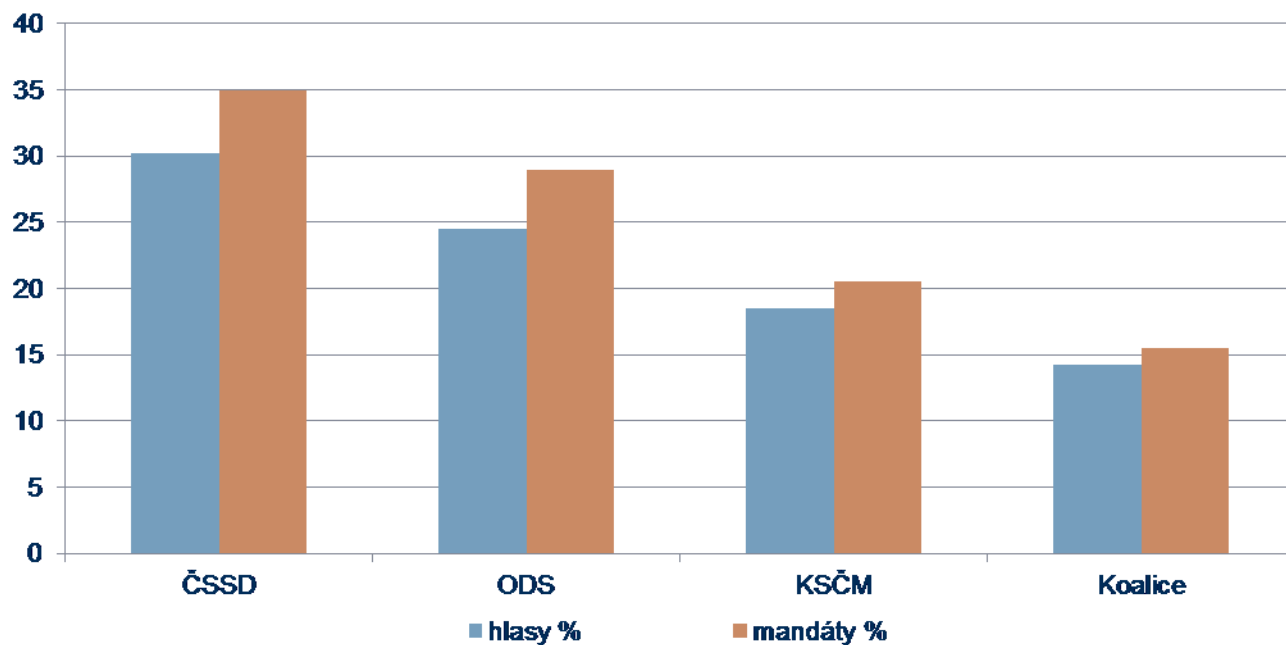
- Kompromisní podoba po pádu volební reformy
- Hybrid
  - 14 volebních krajů – nesrovnatelná velikost (5-25 mandátů) a tudíž zcela odlišné až protikladné efekty – viz výsledky letošních voleb
- Jediné skrutinium
- D'Hondt
- Aditivní kvorum zůstalo
- 4 preferenční hlasy – od voleb 2010 5 % hranice pro posun na kandidátce

Volby 2002

ČSSD	30,2	70	35
ODS	24,47	58	29
KSČM	18,51	41	20,5
Koalice	14,27	31	15,5

Propad hlasů: 12,55 %

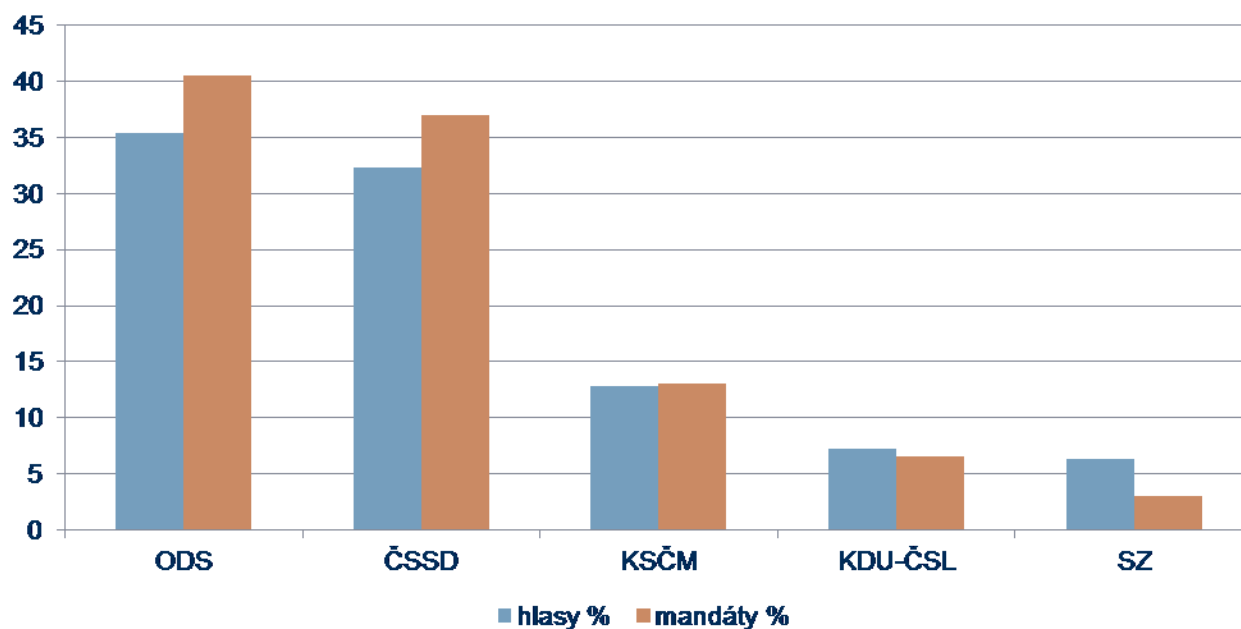

Volby 2006

ODS	35,38	81	40,5
ČSSD	32,32	74	37
KSČM	12,81	26	13
KDU-ČSL	7,22	13	6,5
SZ	6,29	6	3

Propad hlasů: 5,98 %

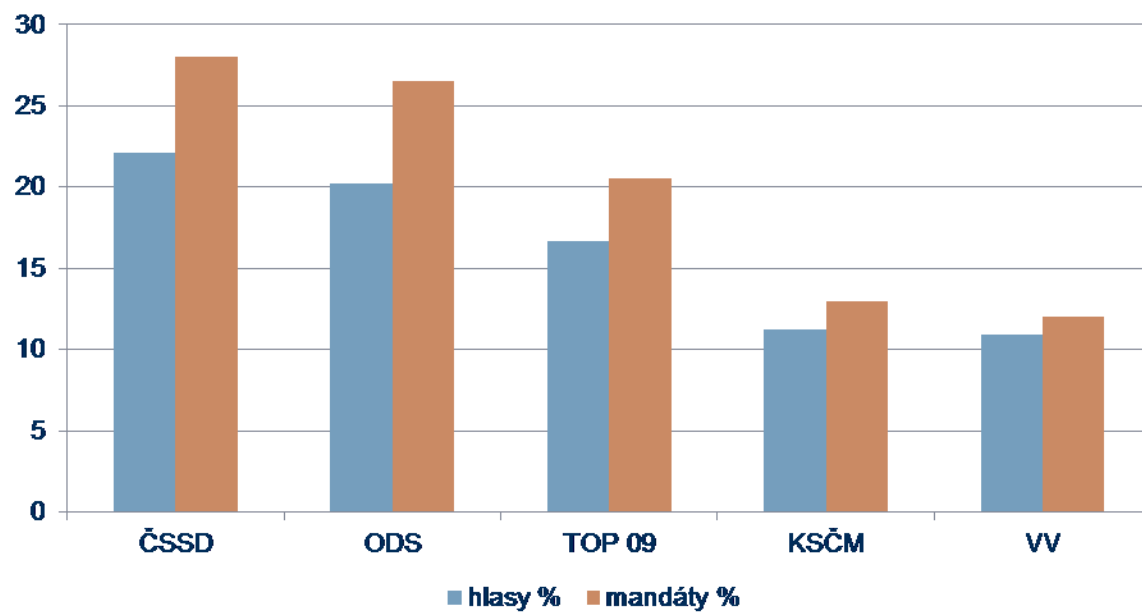

Volby 2010

ČSSD	22,08	56	28
ODS	20,22	53	26,5
TOP 09	16,7	41	20,5
KSČM	11,27	26	13
VV	10,88	24	12

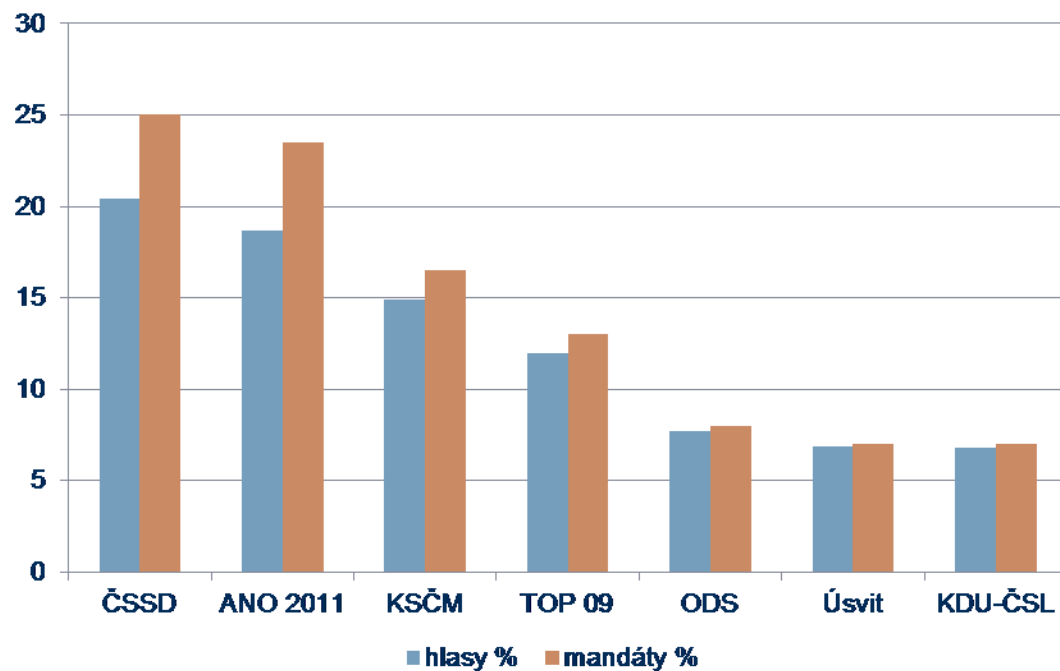
Propad hlasů: 18,85 %

Volby 2013

ČSSD	20,45	50	25
ANO 2011	18,65	47	23,5
KSČM	14,91	33	16,5
TOP 09	11,99	26	13
ODS	7,72	16	8
Úsvit	6,88	14	7
KDU-ČSL	6,78	14	7

Propad hlasů: 12,62 %

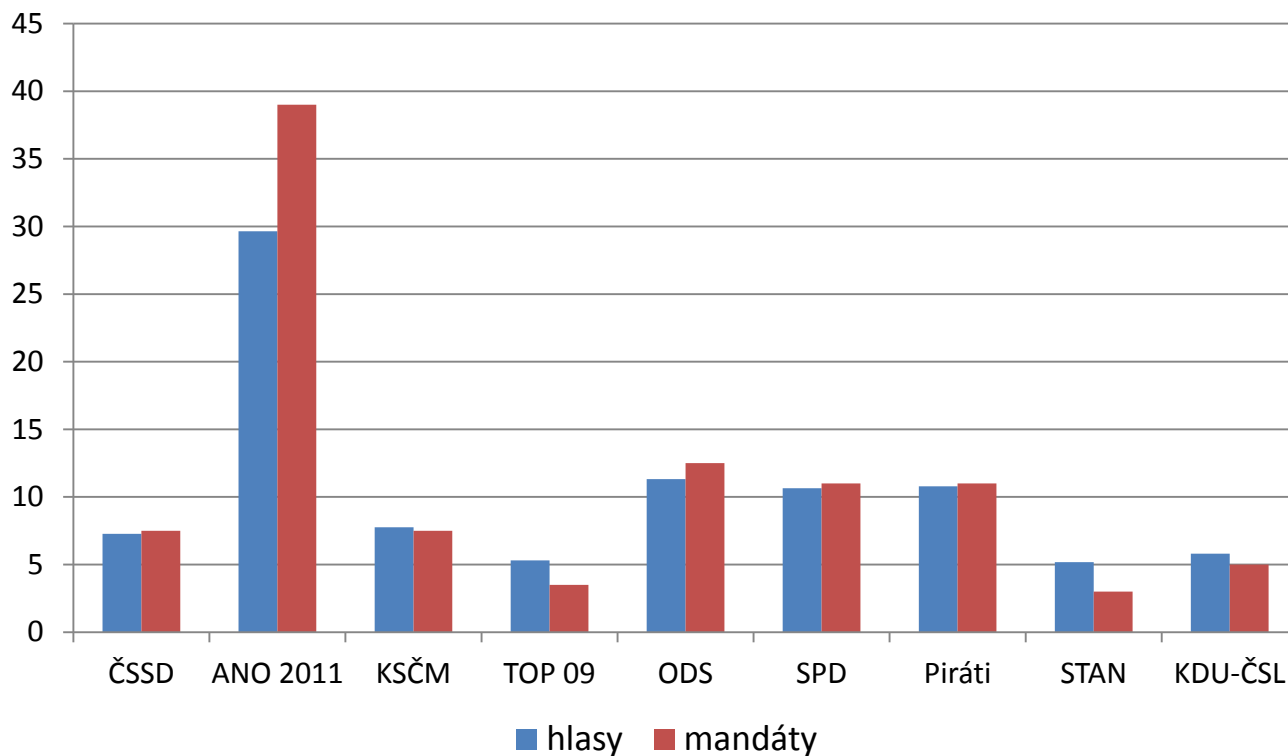

Volby 2017

Propad hlasů: 6,29 %

ČSSD	7,27	15	7,5
ANO 2011	29,64	78	39
KSČM	7,76	15	7,5
TOP 09	5,31	7	3,5
ODS	11,32	25	12,5
SPD	10,64	22	11
Piráti	10,79	22	11
STAN	5,18	6	3
KDU-ČSL	5,8	10	5

Rozhodnutí Ústavního soudu z února 2021

- Zrušení:
  - způsobu distribuce mandátů mezi kraje
  - metody přepočtu hlasů na mandáty (D'Hondt)
  - tzv. aditivního kvóra pro koalice

Nový volební systém

- kraje zůstaly
- místo dělitele kvóta
  - » konkrétně Imperialiho
- dvě skrutinia
- nová kvóra pro volební koalice
- kýžený efekt: vyšší míra proporcionality (zvláště pro velmi malé strany), konec diskriminace koalic

$$\frac{V}{S + 2}$$

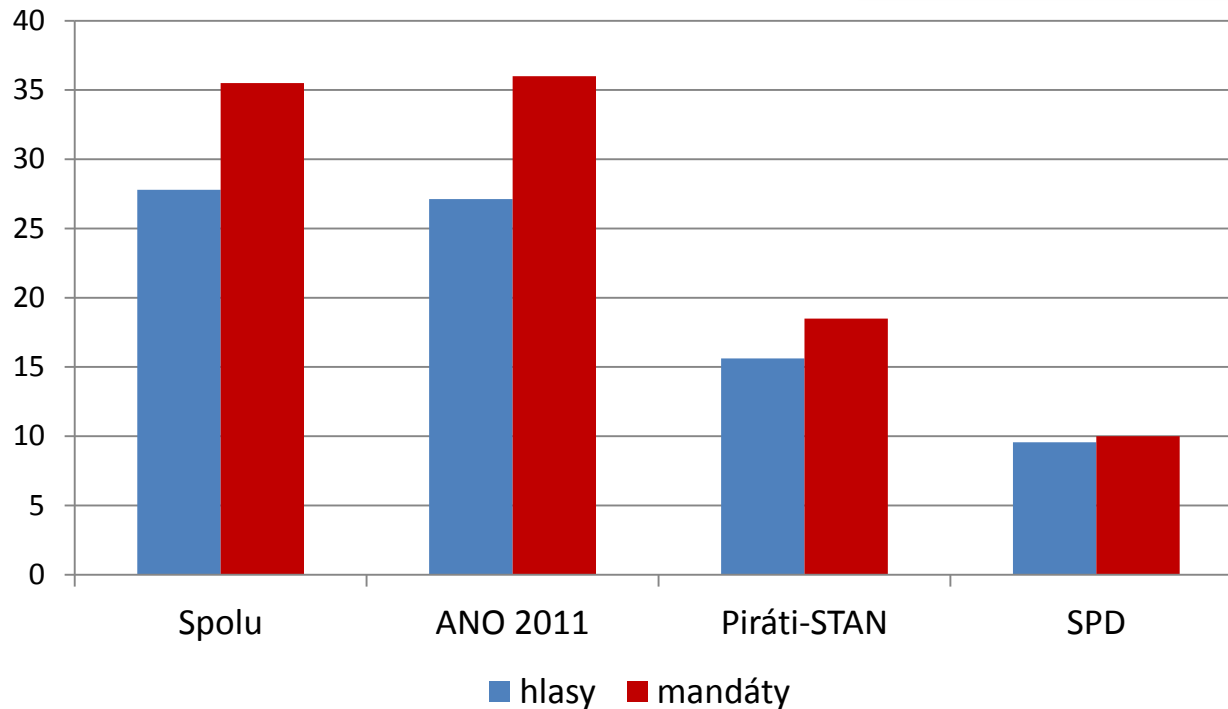
Volby 2021

[vysoká škola]

Propad hlasů: 19,91 %

Spolu	27,79	71	35,5
ANO 2011	27,12	72	36,0
Piráti-STAN	15,62	37	18,5
SPD	9,56	20	10,0
Přísaha	4,68	0	0
ČSSD	4,65	0	0
KSČM	3,60	0	0
TSS	2,76	0	0

[vysoká škola]

POLITICKÉ STRANY A STRANICKÝ SYSTÉM DO ROKU 2010

Socioekonomická linie transformace

- Ekonomická reforma
  - klíčové dělítko české politické scény od roku 1990 (1991) – střet o rychlost a rozsah uvnitř OF
  - personálně Václav Klaus versus Valtr Komárek – lídři ODS a ČSSD ve volbách 1992
  - Koncept tzv. lidového kapitalismu, včetně kupónové privatizace, stál u zrodu občanské pravice – ODA a ODS
  - ODS – pokus o vytvoření historicky první catch-all party napravo od středu
- Související střet o podobu politiky uvnitř OF – strany versus hnutí (politická versus nepolitická politika) - ODS versus OH

Socioekonomická linie transformace

- Volby 1992 – česko-slovenský střet o reformu a státoprávní uspořádání – kombinace socioekonomické a nacionalistické linie - vítězství odlišných konceptů v obou republikách → → rozpad společného státu
- Vznik středopravicové vlády Václava Klause
- 1993-96 – vzestup levicové alternativy v podobě ČSSD v čele s Milošem Zemanem (radikální kritika)

Socioekonomická linie transformace

- Volby 1996 a 1998 – střet o další pokračování ekonomické transformace a zejména jejího sociálního rozměru → → „standardní“ střet levice versus pravice – *unikát v rámci SVE*
- Základní dualita ČSSD versus ODS – narušena jen opozičně-smluvní spoluprací obou stran
- Volby 2002 – střet o sociální stát, ale ve stínu tzv. opoziční smlouvy – vítězství ČSSD, která se od této smlouvy distancovala
- Volby 2006 – volba podle „peněženky“ + silná personalizace → → silná bipolarizace
- Volby 2010 - odklon od bipolarizace - issue „staré versus nové strany“ (několikanásobná protestní volba) + růst významu socioekonomické konfliktní linie → protichůdné trendy

Konfliktní linie levice versus pravice (stát/trh)

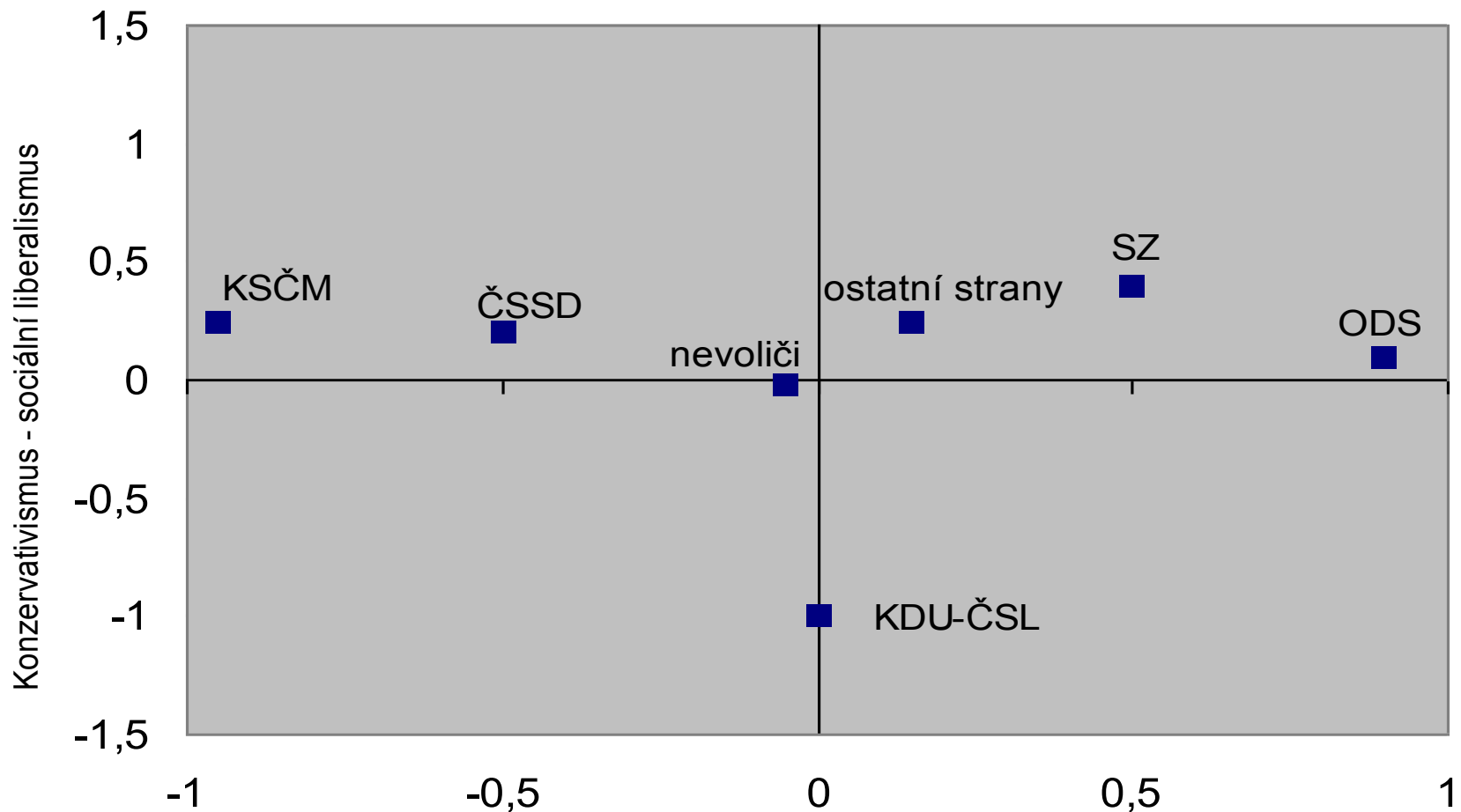
- V letech 1996 až 2008 (2010) - naprostá dominance – základní dualita politické scény
- Postupně se naplňovala obsahem:
  - „třídní“ rozměr
  - voličská jádra + potenciální voliči
  - 2010 a 2013 - významné snížení role
  - střety o středové voliče:
    - ve volbách do PS až do roku 2006 výrazně úspěšnější ČSSD
    - 2006 - velký úspěch ODS
    - 2010 - úspěch nových stran, velké ztráty ČSSD a ODS
    - 2013 - úspěch nových stran, další ztráty - zejména ODS a nově i TOP09

Další linie

- Zahraniční politika
- Postmaterialismus
- Církev – stát (náboženství a morálka – sekularita a tolerance)
- Libertarianismus – autoritarianismus
- Město – venkov
- Protestní volba - „staré versus nové strany“

Postoje voličů ve dvou hlavních hodnotových dimenzích (ČVS 2006)

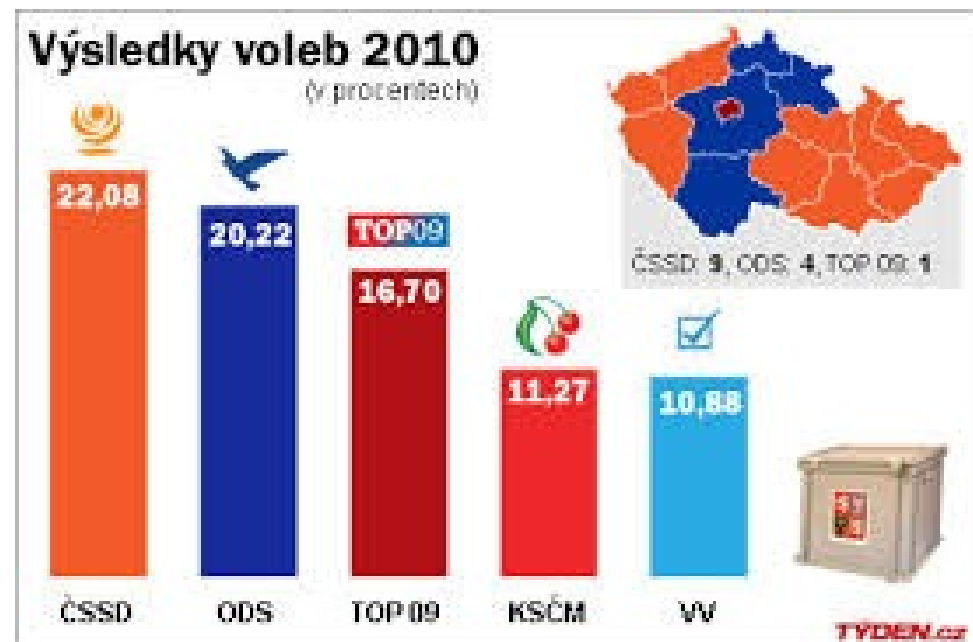
[vysoká škola]

POLITICKÉ STRANY A STRANICKÝ SYSTÉM PO ROCE 2010

[vysoká škola]

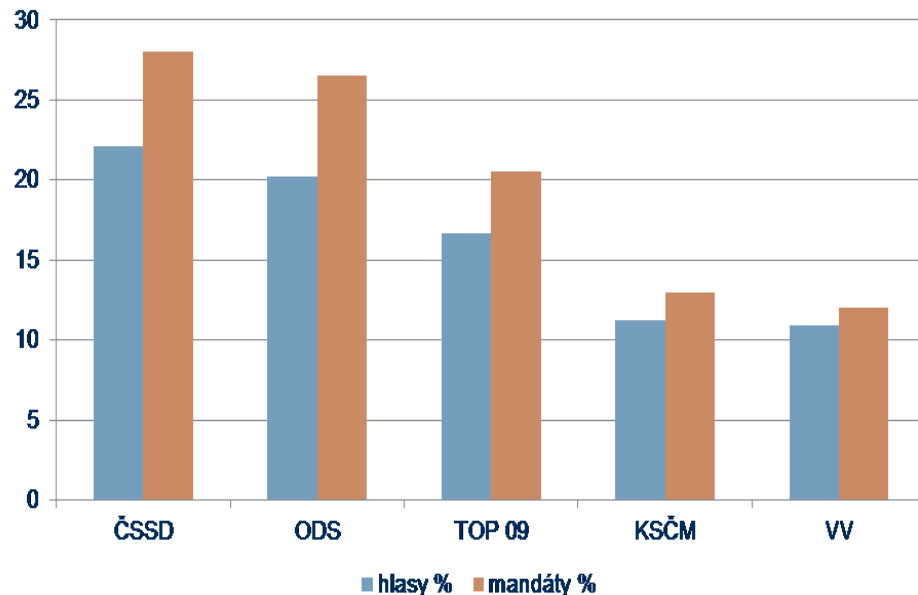
STRANICKÝ SYSTÉM 2010-2013

Volby 2010

Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ČSSD	22,08	56	28
ODS	20,22	53	26,5
TOP 09	16,7	41	20,5
KSČM	11,27	26	13
VV	10,88	24	12
KDU-ČSL	4,36	-	-
SPOZ	4,33	-	-
Suverenita	3,67	-	-
SZ	2,44	-	-
DSSS	1,14	-	-

Propad hlasů	18,85 %
Celková volatilita	39 %
Vnitrosystémová	22 %
Vněsystémová	17 %
Vnitrobloková	37 %

- Přetrvává multipartismus bez dominantní strany (Blondel)
- Přetrvává 5 relevantních stran → umírněný pluralismus (Sartori)
- Multipolarismus
  - dva hlavní póly: ČSSD a ODS
  - dva vedlejší: KSČM a KDU-ČSL (ta však poprvé skončila mimo PS)
  - nové strany: TOP09 (vnitrobloková), VV, SPOZ, Suverenita (vněsystémové)

Mechanismus - ideologická polarizace

- Velký distanc mezi ČSSD a ostatními stranami způsobil izolaci sociální demokracie a její odchod do opozice, ačkoli vyhrála volby
- Krajní póly stále představují KSČM a ODS → relativně velká ideologická vzdálenost
- Antisystémová KSČM
- Nadějně perspektivy středového populismu
- Náznaky pravicového populismu

Vládnutí

- Nová situace
  - jednoznačně většinová vláda - poprvé od roku 1996
  - soudržnost, stabilita a akceschopnost se nedostavily; VV se rozpadly do dvou frakcí
  - kompromisy v podobě ústavní reformy (přímá volba prezidenta), daňové reformy razantně zvyšující daňové zatížení
  - vláda přesto nevydržela celé volební období
- Rusnokova vláda - nový typ - „prezidentský“ kabinet

- **ČSSD** – odchod Jiřího Paroubka, stranu přebírá Bohuslav Sobotka, rozkol ohledně základního směřování i postoje vůči MZ přetrvává, celkově spíše posun do středu
- **ODS** – znovu vládne, uvnitř ale narůstají problémy, série afér a odchodů ministrů, postupná izolace Petra Nečase, po pádu vlády jeho odchod a provizorium v podobě tandemu Němcová a Kuba
- **TOP09** – úspěšné etablování, přímá konkurence ODS – návrat pravicového dualismu, součástí i nástup STAN
- **KSČM** – postupně vydělává na propadu ČSSD, vnitřně stabilní
- **VV** – po vstupu do vlády rozkol a rozpad, faktický zánik
- **Ostatní:** KDU-ČSL – generační obměna a nový start pod Bělobrádkem; SPOZ neuspěla, ale stala se můstkem pro nástup MZ; utváření podhoubí pro nové formy populismu ve formě podnikatelských stran – Babiš, Okamura, Valenta...

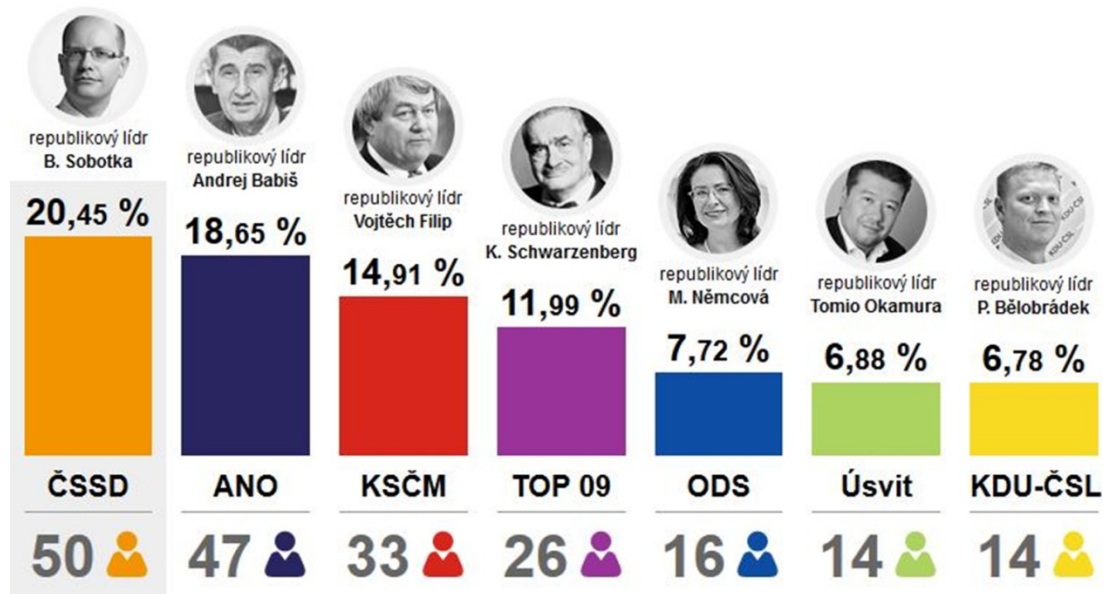

STRANICKÝ „SYSTEM“ 2013-2017

Výsledky voleb v České republice

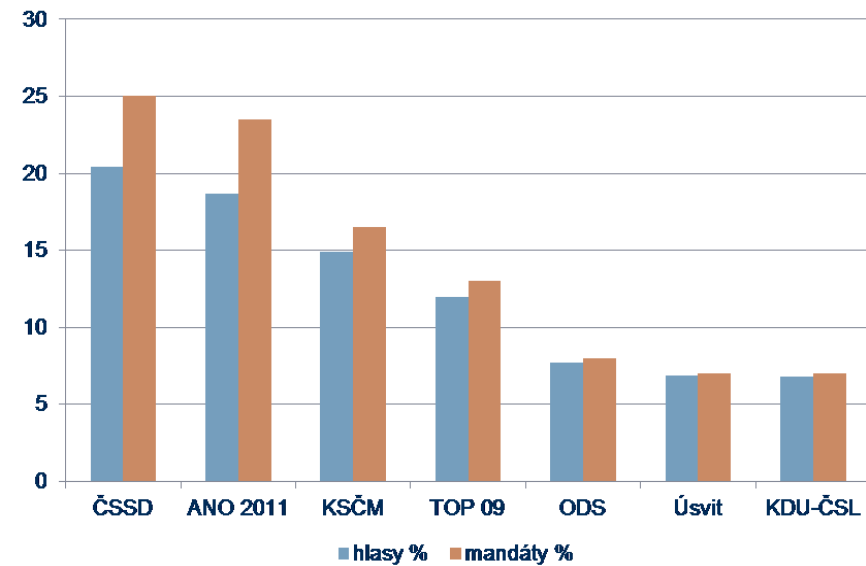
Volby do Poslanecké sněmovny 2013 (konečné výsledky)

100,00 %
okresů sečteno

Volby 2013

Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ČSSD	20,45	50	25
ANO 2011	18,65	47	23,5
KSČM	14,91	33	16,5
TOP 09	11,99	26	13
ODS	7,72	16	8
Úsvit	6,88	14	7
KDU-ČSL	6,78	14	7
SZ	3,19	-	-
ČPS	2,66	-	-
Svobodní	2,46	-	-
SPOZ	1,51	-	-

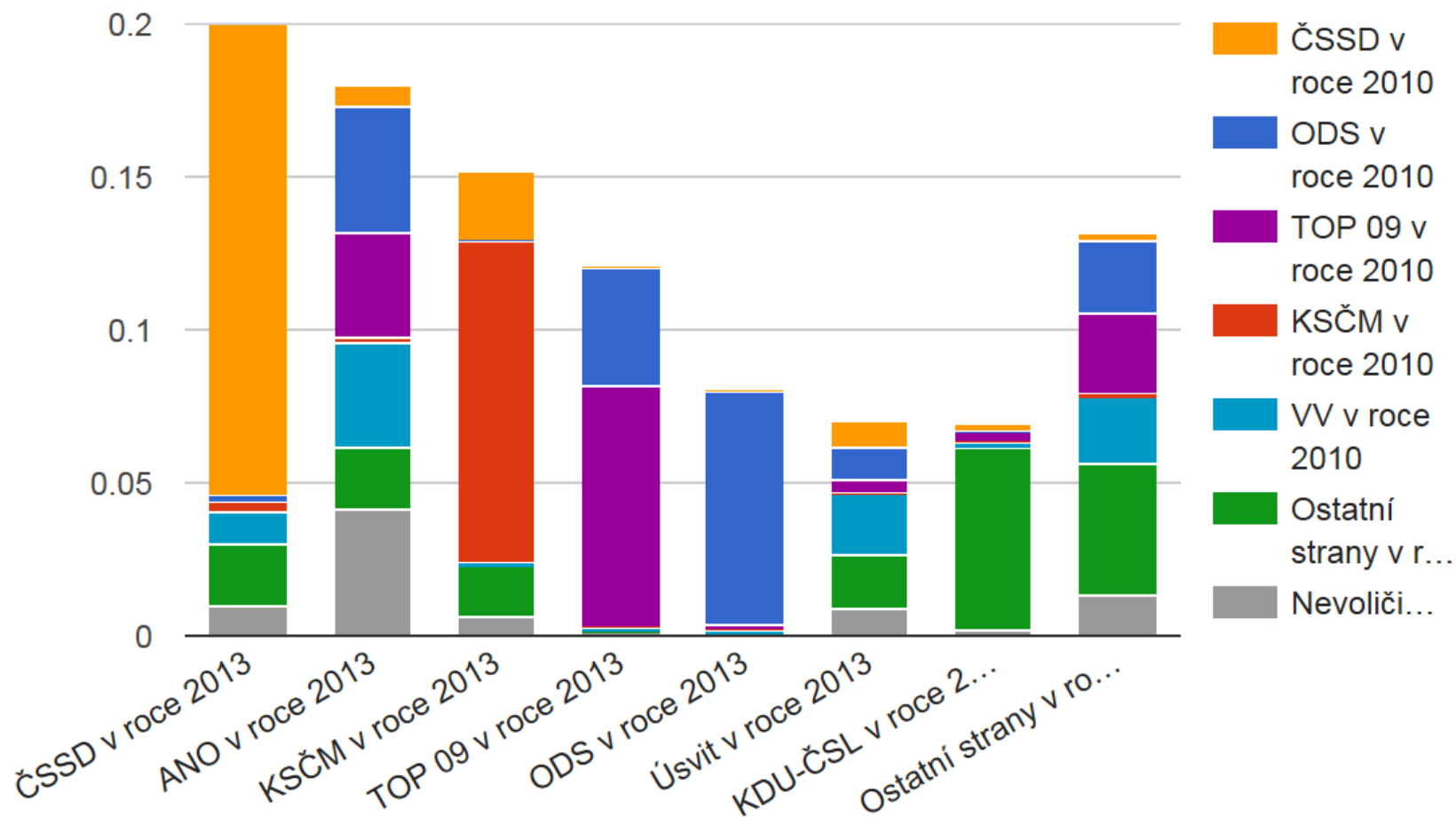
Propad hlasů	12,62 %
Celková volatilita	38 %
Vnitrosystémová	16 %
Vněsystémová	22 %
Vnitrobloková	37 %

Voličské přesuny ve volbách do Poslanecké sněmovny českého Parlamentu : 2010<-2013 (2)

Odkud přišli voliči v roce 2013?

- Multipartismus bez dominantní strany (Blondel)
- Nově 7 relevantních stran → přesun k polarizovanějšímu pluralismu a extrémnímu multipartismu (Sartori)
- Multipolarismus
  - Dva hlavní póly zásadně oslabily, což se týká především ODS, TOP09 ji však nenahradila, přetrval tak vlastně jen jeden – ČSSD
  - Obrovský úspěch populismu a otázka jeho zařazení - ANO
  - vedlejší póly: KSČM, KDU-ČSL, Úsvit

Mechanismus - ideologická polarizace

- Krajní póly stále představují KSČM a ODS → relativně velká ideologická vzdálenost
- Pokles významu levo-pravé konfliktní linie
- Nové linie - staré/nové, korupce, imigrace
- ANO, Úsvit - populistické formace, zatím bez velké ideologizace

Vládnutí

- Opět změněná situace
  - vysoká míra vládní stability (teprve třetí vláda, která přestála celé volební období),
  - za cenu existence vládní koalice dvou nejsilnějších stran, jejichž mandáty však nestačí na absolutní většinu hlasů
- Návrat oboustranné opozice – napravo navíc zdvojené + Úsvit
- Nízká míra akceschopnosti

Situace a vývoj v jednotlivých stranách

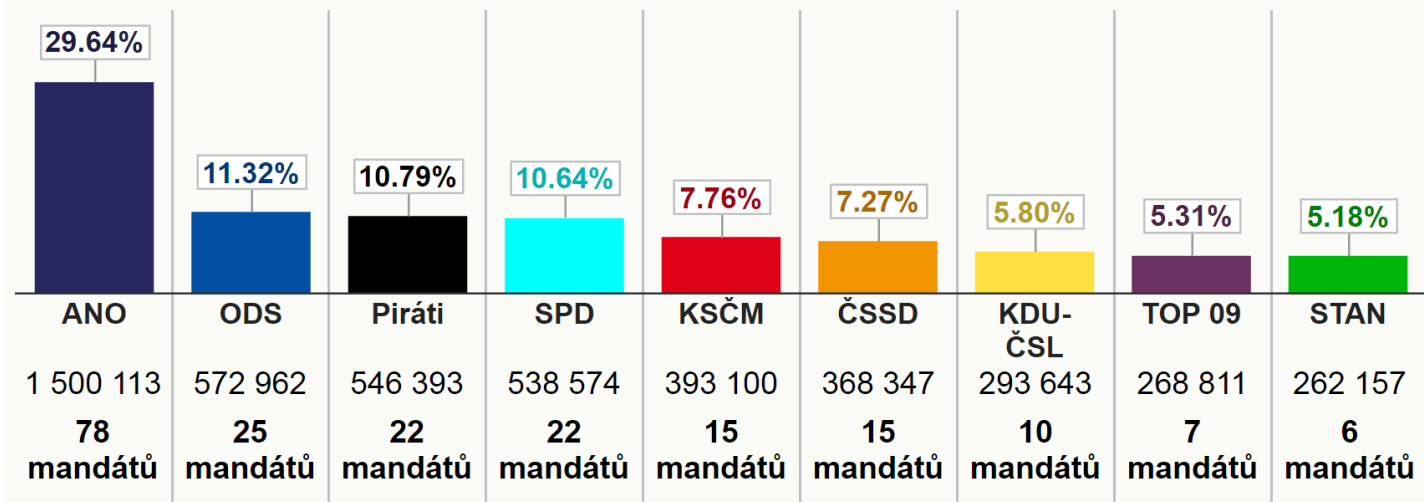

- **ČSSD** – volební vítězství, ale rozkol pokračuje, střety premiéra a prezidenta, v závěru je Sobotka vystřídán Zaorálkem
- **ODS** – obrovský volební propadák přinutil stranu k razantní změně v čele, nastupuje Fiala a dochází ke stabilizaci a pomalému růstu
- **TOP09** – střídání v čele Schwarzenberga střídá Kalousek, strana však neustále padá až k hranici 5 %
- **KSČM** – postupně vydělává na propadu ČSSD, vnitřně stabilní
- **ANO** – rychlý vzestup, vstup do vlády, postupné odchody ministrů, vydělává na odstranění Babiše z vlády, stává se jasným favoritem voleb
- **KDU-ČSL** – po letech růstu stagnace, neúspěšný pokus o integraci se STAN
- **Úsvit** – se rozpadá a vzniká SPD, která přebírá jeho pozici, nicméně posouvá se více k pravému kraji politického spektra – identita, proti imigraci
- **Ostatní:** STAN – se osamostatňuje a hledá nového partnera, nakonec se rozhodne pro samostatný postup; Piráti – pomalu se etablují, což platí především o posledním roce před volbami

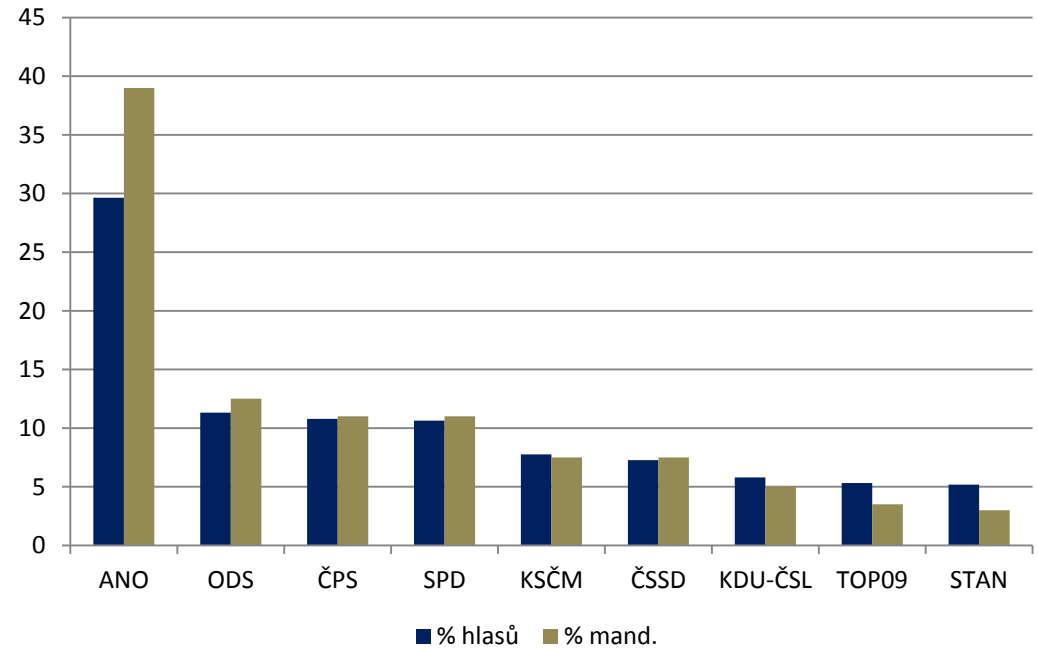
STRANICKÝ „SYSTEM“ PO ROCE 2017

Výsledky voleb, Poslanecká sněmovna 2017 - konečné výsledky

Volby 2017

Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ANO	29,64	78	39,0
ODS	11,32	25	12,5
ČPS	10,79	22	11,0
SPD	10,64	22	11,0
KSČM	7,76	15	7,5
ČSSD	7,27	15	7,5
KDU-ČSL	5,8	10	5,0
TOP09	5,31	7	3,5
STAN	5,18	6	3,0
Svobodní	1,56	-	-
SZ	1,46	-	-

Propad hlasů

6,29 %

Důležitá data k volbám 2017

- [Přesuny voličů](#)
- [Krajské srovnání](#)
- [Výzkum pro volební studio ČT](#)

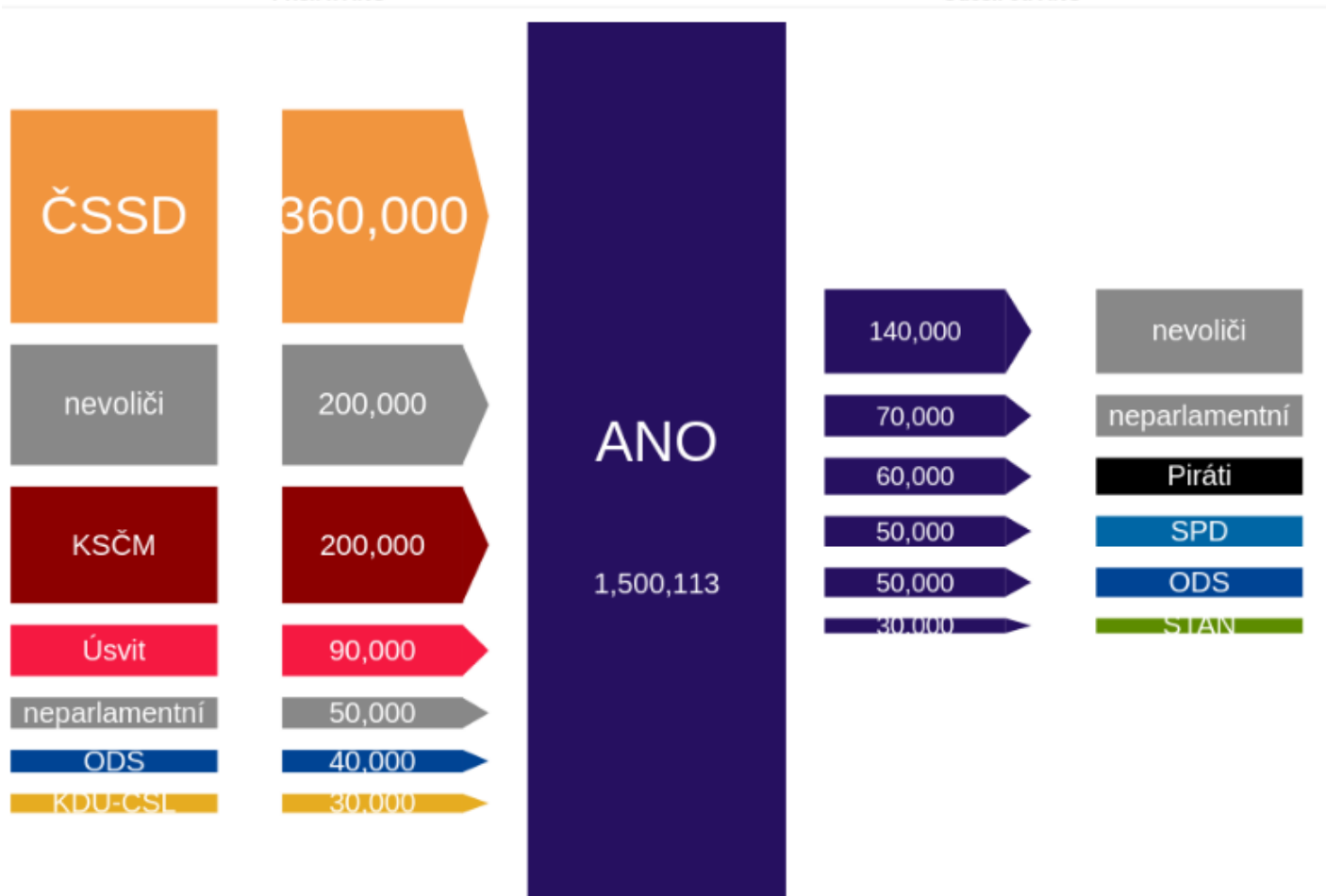
ANO 2011

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k ANO

Odešli od ANO

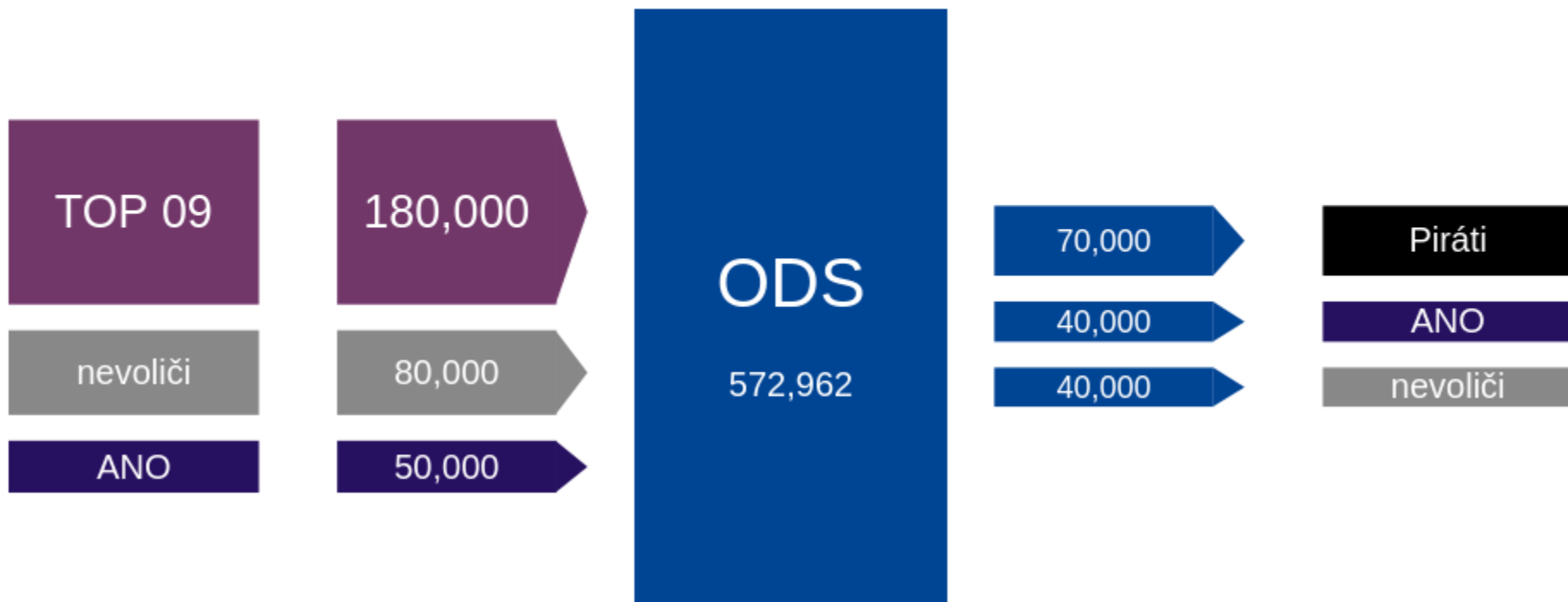

Občanská demokratická strana

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k ODS

Odešli od ODS

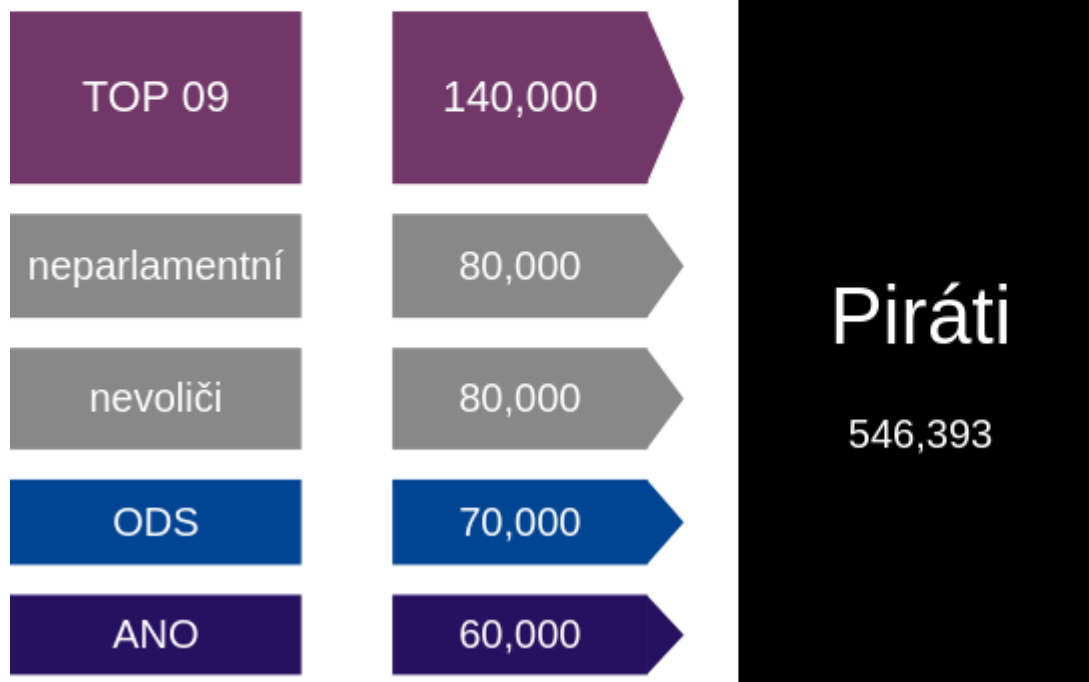

Česká pirátská strana

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k Piráti

Odešli od Piráti

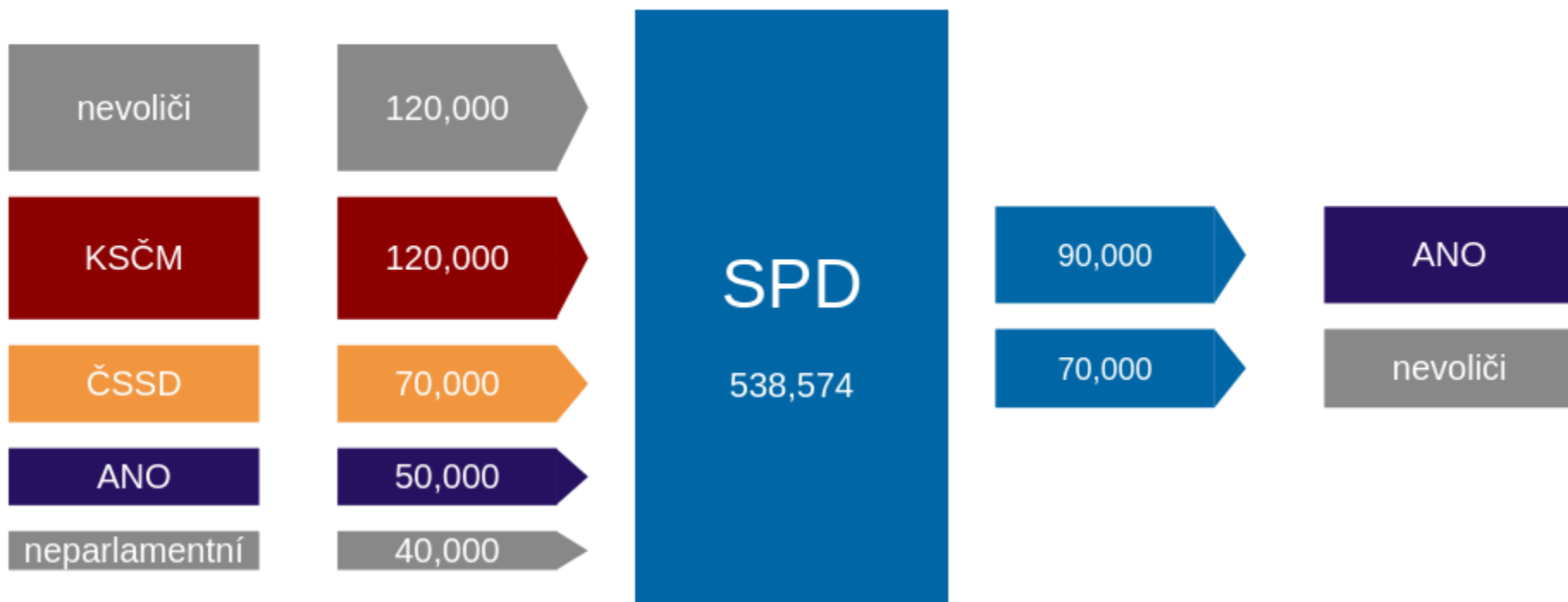

Strana přímé demokracie - Tomio Okamura

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k SPD

Odešli od SPD

Komunistická strana Čech a Moravy

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k KSČM

Odešli od KSČM

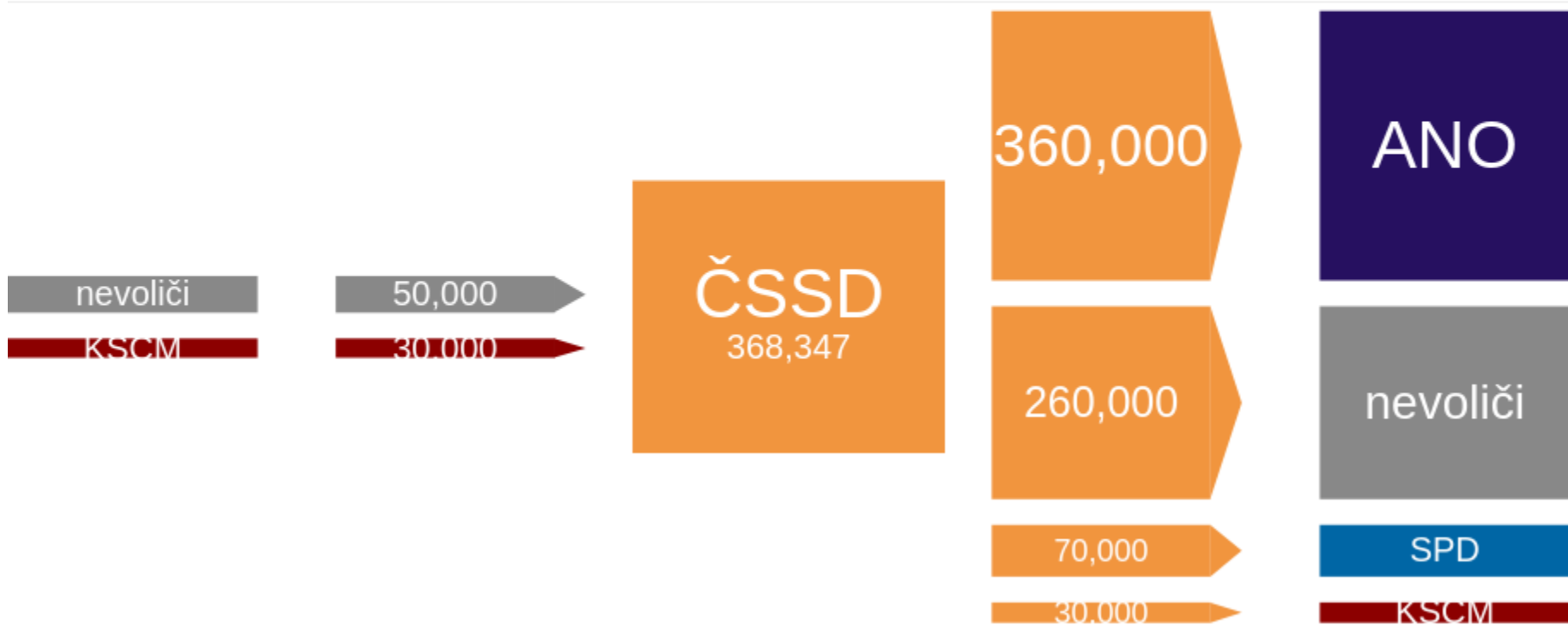

Česká strana sociálně demokratická

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k ČSSD

Odešli od ČSSD

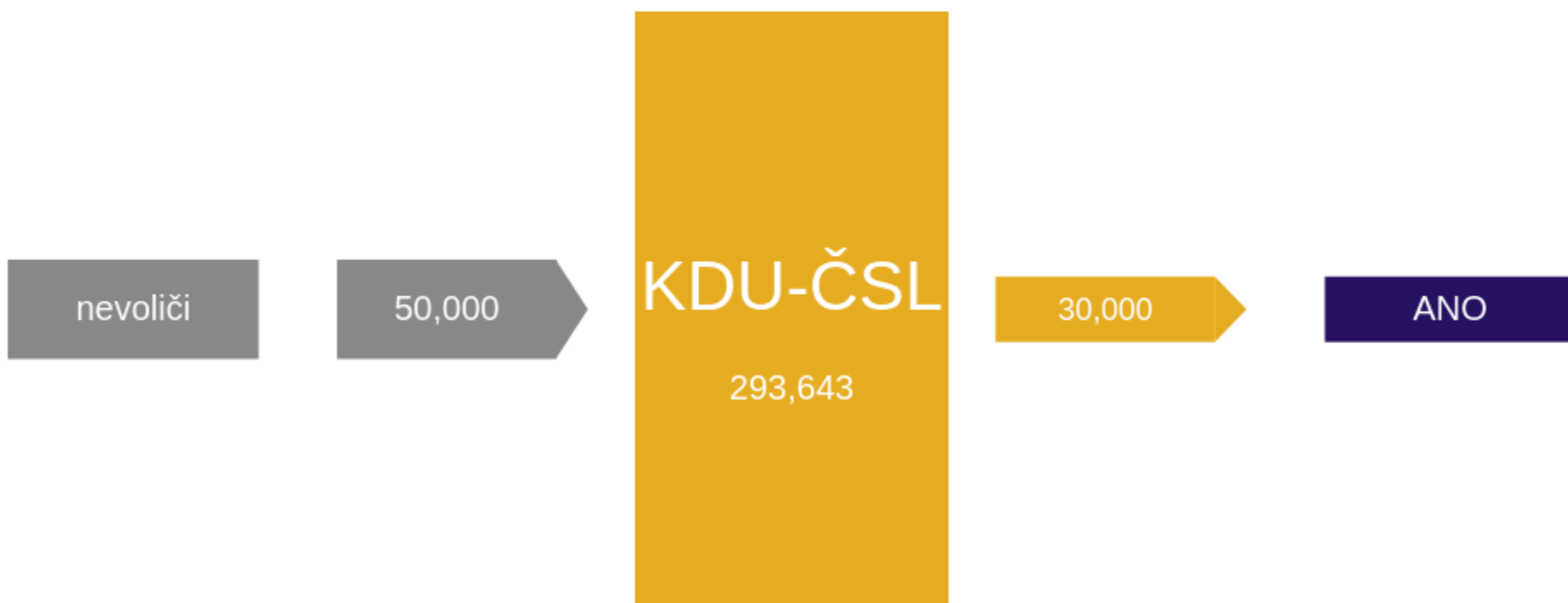

Křesťanská a demokratická unie – ČS strana lidová

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k KDU-ČSL

Odešli od KDU-ČSL

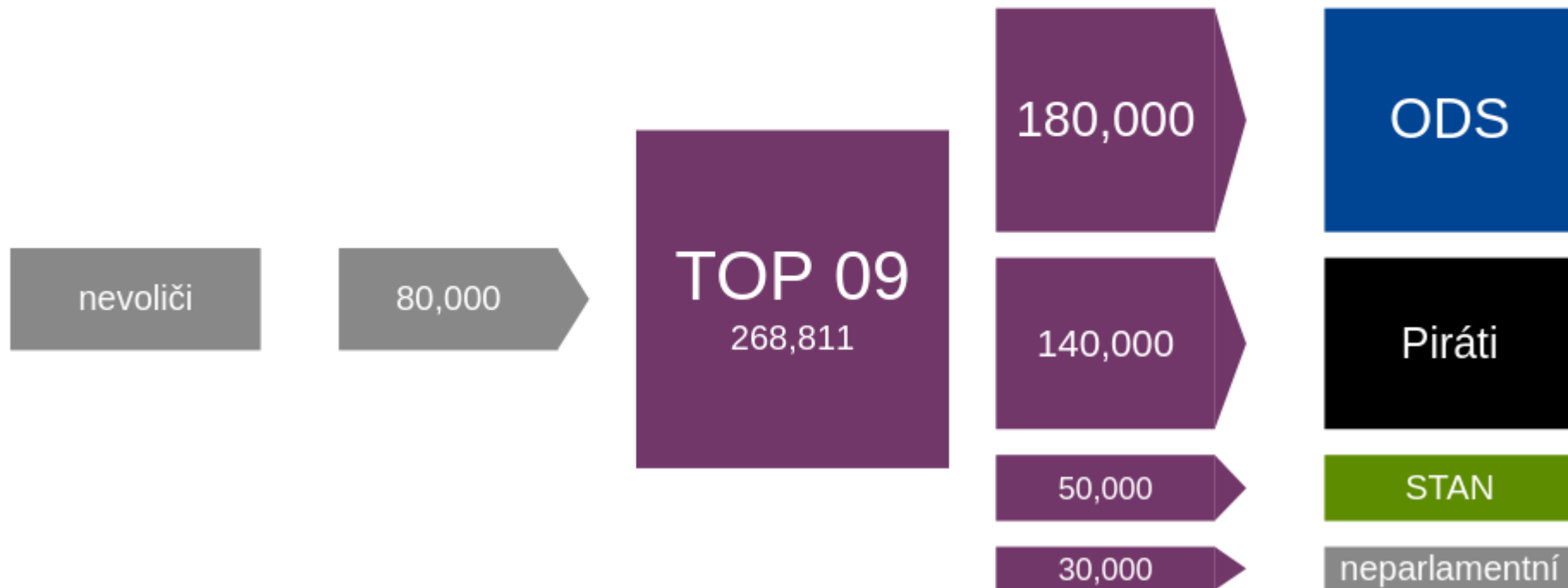

TOP 09

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k TOP 09

Odešli od TOP 09

Starostové a nezávislí

Zisky a ztráty voličů 2013 → 2017

Přišli k STAN

Odešli od STAN

nevoliči

100,000

TOP 09

50,000

ANO

30,000

STAN
262,157

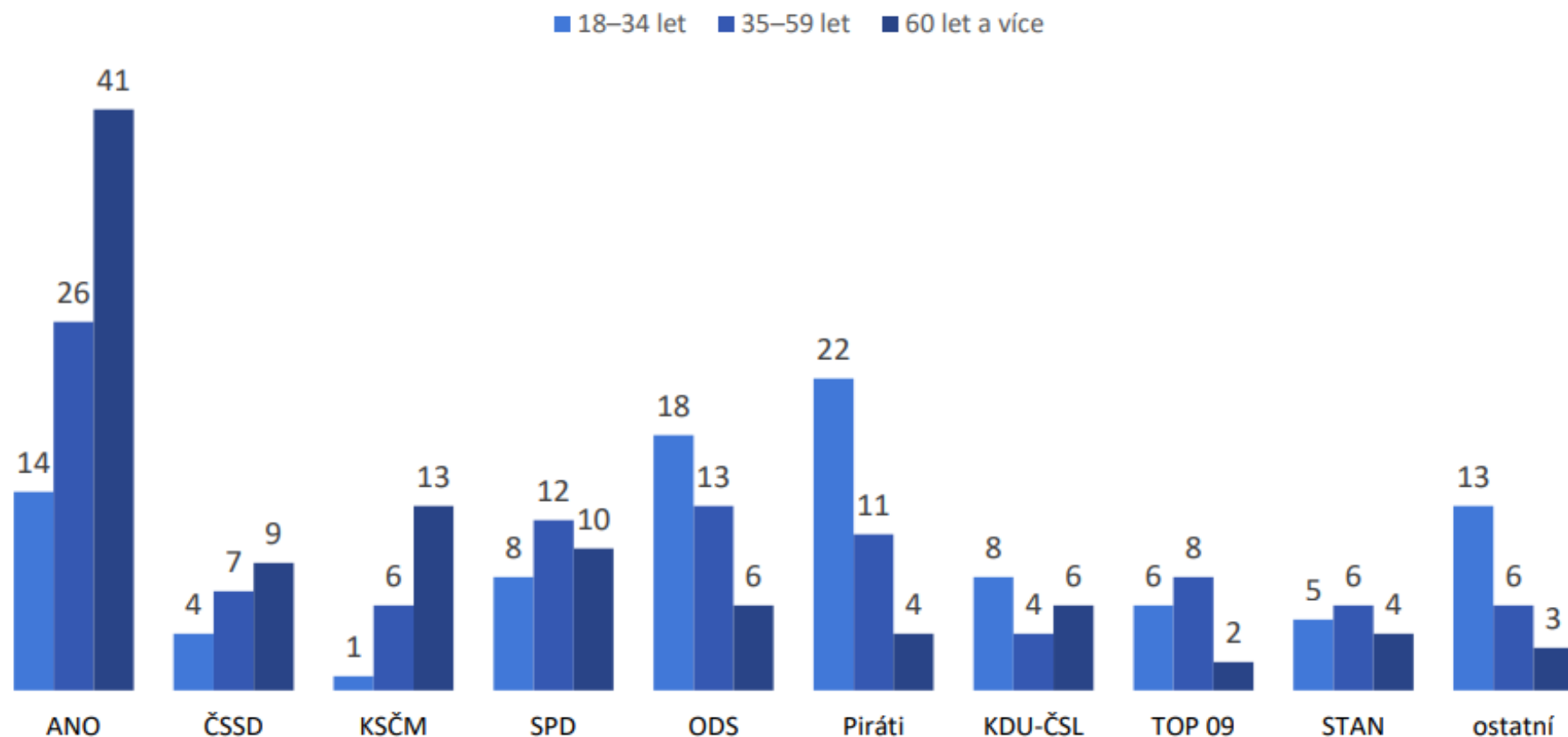
- Posun od multipartismu bez dominantní k multipartismu s dominantní stranou – ANO (Blondel)
- Nově již 9 relevantních stran → přesun k polarizovanějšímu pluralismu a extrémnímu multipartismu či dokonce atomizovanému systému (Sartori)
- Multipolarismus
  - Vítězství strany, která nereprezentuje jasný pól
  - Zánik původního základního bipolarismu a nahrazení multipolarismem s některými duálními póly: KSČM, ČSSD, (ANO), KDU-ČSL, piráti, ODS+TOP09, SPD...ot. Zařazení STAN
- Volební koalice – nový fenomén voleb 2021

Mechanismus - ideologická polarizace

- Krajní póly stále představují KSČM a SPD – velká ideologická vzdálenost, ale překryv části voličů!
- KSČM poprvé jako smluvně-opoziční partner menšinové vlády
- Další pokles významu levo-pravé konfliktní linie
- Zvýšení významu konfliktní linie spojené s (nejen) ekonomickou globalizací
- Posílení generační linie
- Oboustranná opozice, odstředivý charakter soutěže

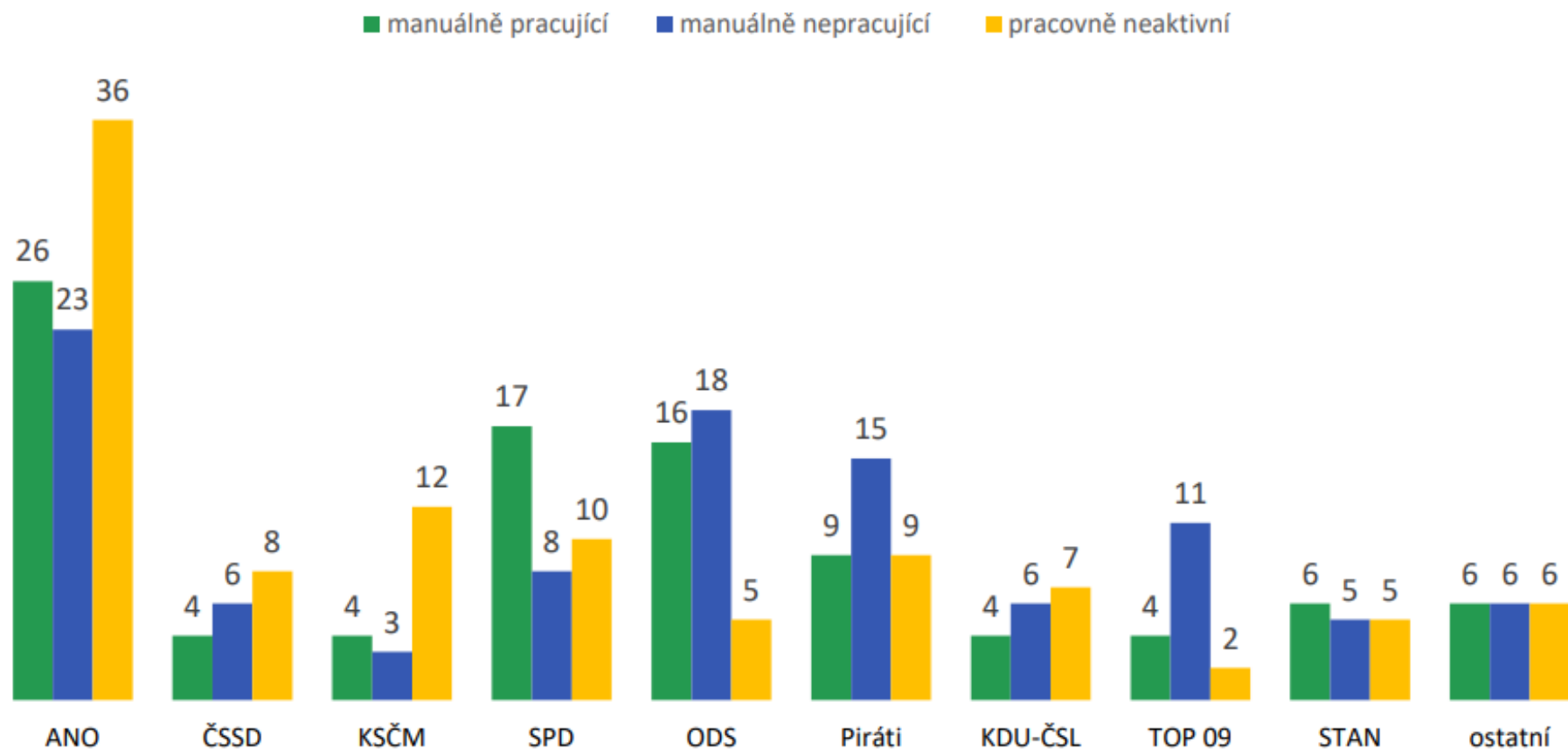
Podporovaná strana podle věku

Vítězná ANO dominuje ve věkové kategorii 60+, kde dostalo okolo 40 % hlasů. Lidé ve středním věku se kromě ANO více přiklánějí k volbám pravicových stran (ODS a TOP 09). V nejmladší konkurovaly ANO předstihly dvě strany – Piráti a ODS. Velká skupina (13 %) nejmladší věkové kategorie se přiklonila k volbě menších stran (Zelení, Svobodní a další strany).

N = 1 577 respondentů; celkový vzorek dovážen na výsledky voleb – VÝSLEDKY JE NUTNO CHÁPAT JAKO PŘIBLIŽNÉ

Podporovaná strana podle typu práce

Jednou z nejvýznamnějších štěpících linií současné světové politiky je typ práce, který souvisí s hodnotovými orientacemi (např. postoje směrem k moderním trendům ve společnosti), ekonomickým zázemím i kulturním kapitálem respondenta (tj. schopnost uplatnění v budoucnosti díky typu vzdělání). Mezi manuálně pracujícími výrazně bodovala SPD a naopak selhaly tradičně silné levicové strany (ČSSD, KSČM). Mezi nemanuálně pracujícími měli velkou podporu pravicové strany (ODS, TOP09) ale také Piráti. ANO velmi silně bodovalo mezi pracovně neaktivními respondenty (díky velké podpoře mezi důchodci). ANO tedy levici „obralo“ o seniory a SPD o manuálně pracující, což vedlo k jejímu fiasku ve volbách.

N = 1 577 respondentů; celkový vzorek dovážen na výsledky voleb – VÝSLEDKY JE NUTNO CHÁPAT JAKO PŘÍBLIŽNÉ

Vládnutí

- Vystřídalaly se dvě vlády:
  - Babiš I. – jednobarevný poloúřednický kabinet, který nedostal důvěru
  - Babiš II. – menšinová koaliční vláda ANO a ČSSD, vzniklá za aktivní podpory opoziční a smluvně spolupracující KSČM

Situace a vývoj v jednotlivých stranách

- **ČSSD** – těžká porážka, po které následuje další sestup, nejistá budoucnost
- **ODS** – návrat na 2. místo, následně velký koaliční potenciál proměněný do řady dílčích úspěchů, včetně zformování koalice SPOLU
- **TOP09** – další oslabování, zastavené až po uzavření SPOLU, nejistá budoucnost
- **KSČM** – slábne a čeká na rozuzlení v podobě voleb 2021
- **ANO** – až do covidu pozice dominantní strany, která posiluje vazbu svých voličů, následně oslabování, nadále zcela provázána s pozicí AB
- **KDU-ČSL** – oslabování a vyklízení pozic, dvě změny ve vedení, nejistá budoucnost
- **Piráti** – největší fenomén politické scény, od generační revoltě ke straně s potenciálem catch-all, koaliční potenciál – spolupráce se STAN
- **SPD** – krajně pravicové populistická strana, důkaz sílící globalizační linie, závislá na popularitě Okamury
- **STAN** – po osamostatnění stagnace, silná reg. báze, nový impuls volby 2020 a spolupráce s ČPS

[vysoká škola]

STRANICKÝ SYSTÉM 2022

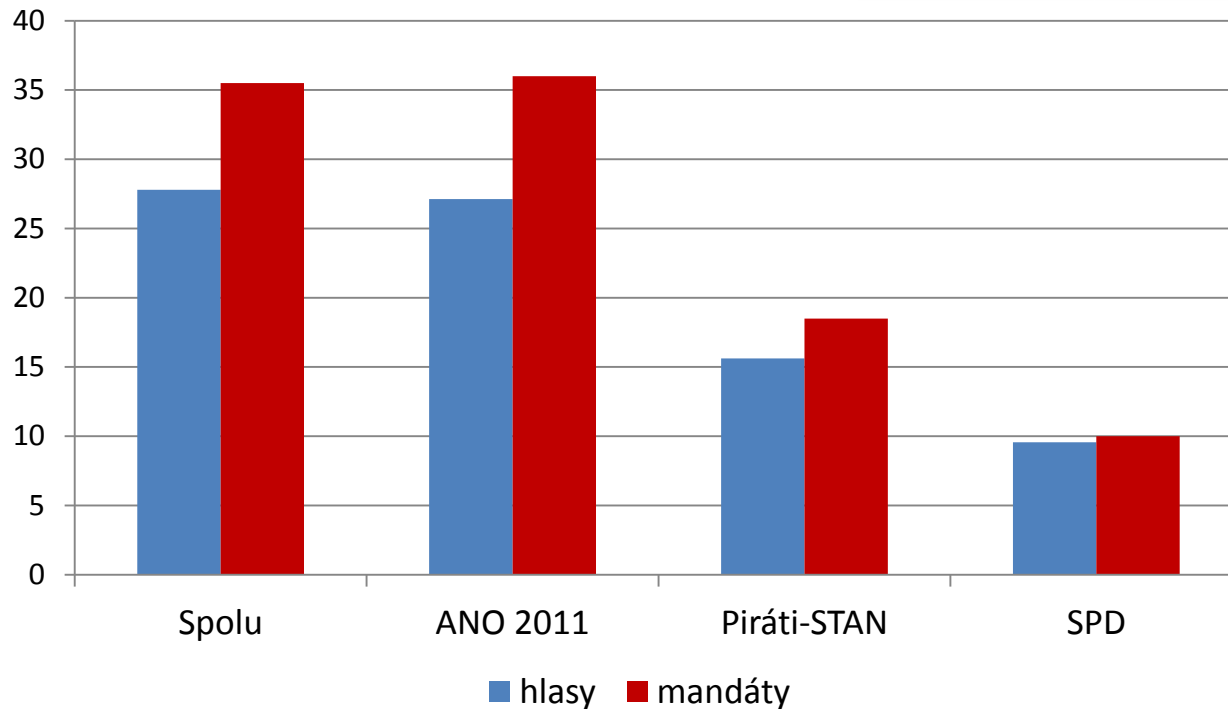
Volby 2021

[vysoká škola]

Propad hlasů: 19,91 %

Spolu	27,79	71	35,5
ANO 2011	27,12	72	36,0
Piráti-STAN	15,62	37	18,5
SPD	9,56	20	10,0
Přísaha	4,68	0	0
ČSSD	4,65	0	0
KSČM	3,60	0	0
TSS	2,76	0	0

Volební chování 2021

Analýza volebního chování ve sněmovních volbách 2021 (PAQ Research)

Volební geografie

Současný stranický systém

Kategorie	Umírněný pluralismus	Polarizovaný pluralismus
Ano		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Přítomnost antisystémových stran ✓ Dvojstranná opozice
Napůl	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostředivost ✓ Ideologická umírněnost ✓ Bipolární vztahovost	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Politika nesplnitelných slibů ✓ Neodpovědná opozice ✓ Odstředivost ✓ Obsazení politického středu
Ne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Neomezené formování a střídání vládních koalic	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ideologický přístup k politice
Skóre	10,5	16,0

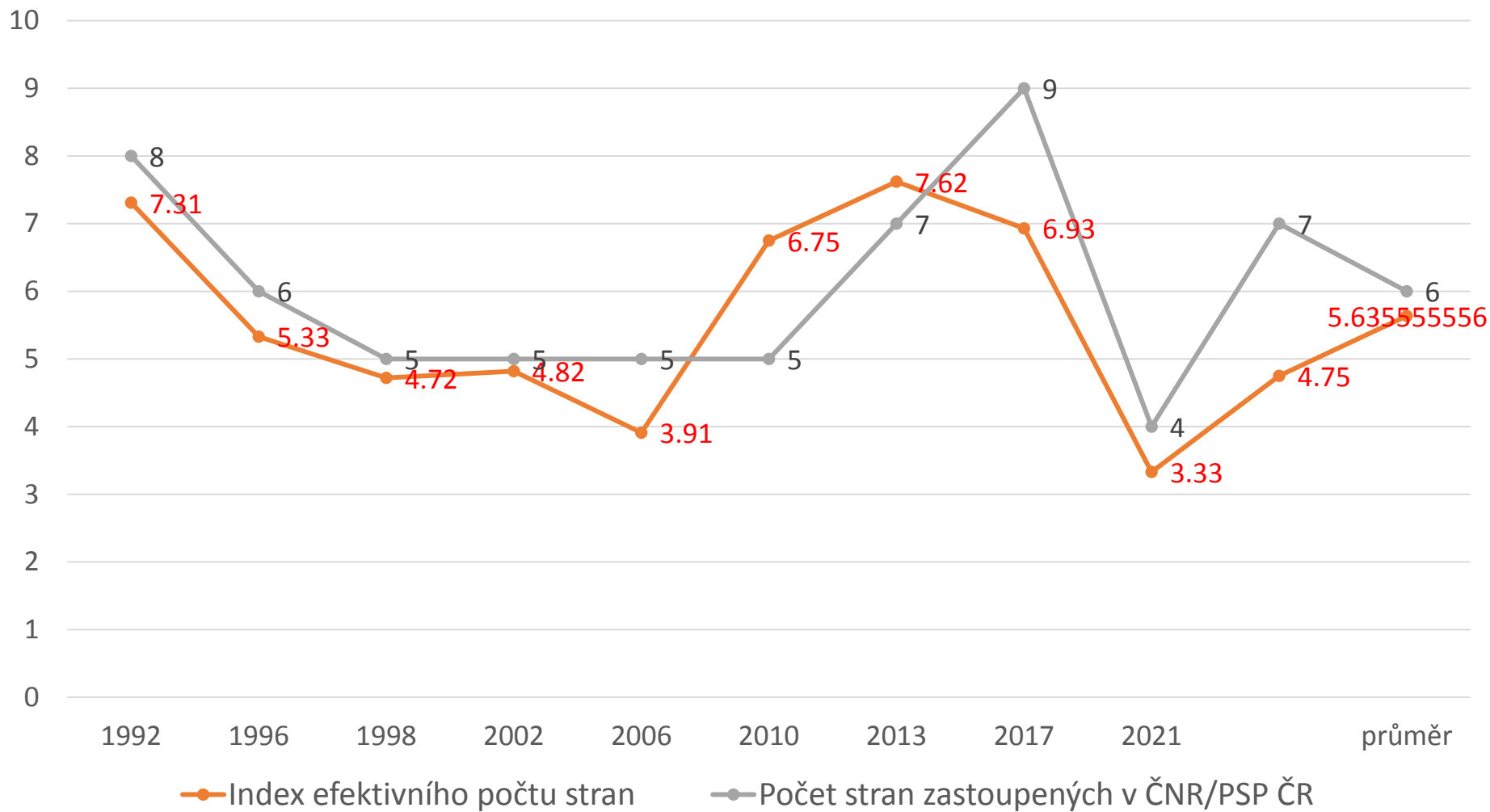
- **Formát**

- Zastoupeno celkem 7 stran, o 2 méně než v minulém volebním období
- Uspěly celkem 4 volební strany nebo koalice
- Propadly 2 ze 4 tradičních stran, obě levicové
- 5 vládních stran kandidovalo ve 2 volebních koalicích, voleb se zúčastnily i některé další koalice
- Samostatnou kapitolou je otázka počtu pólů

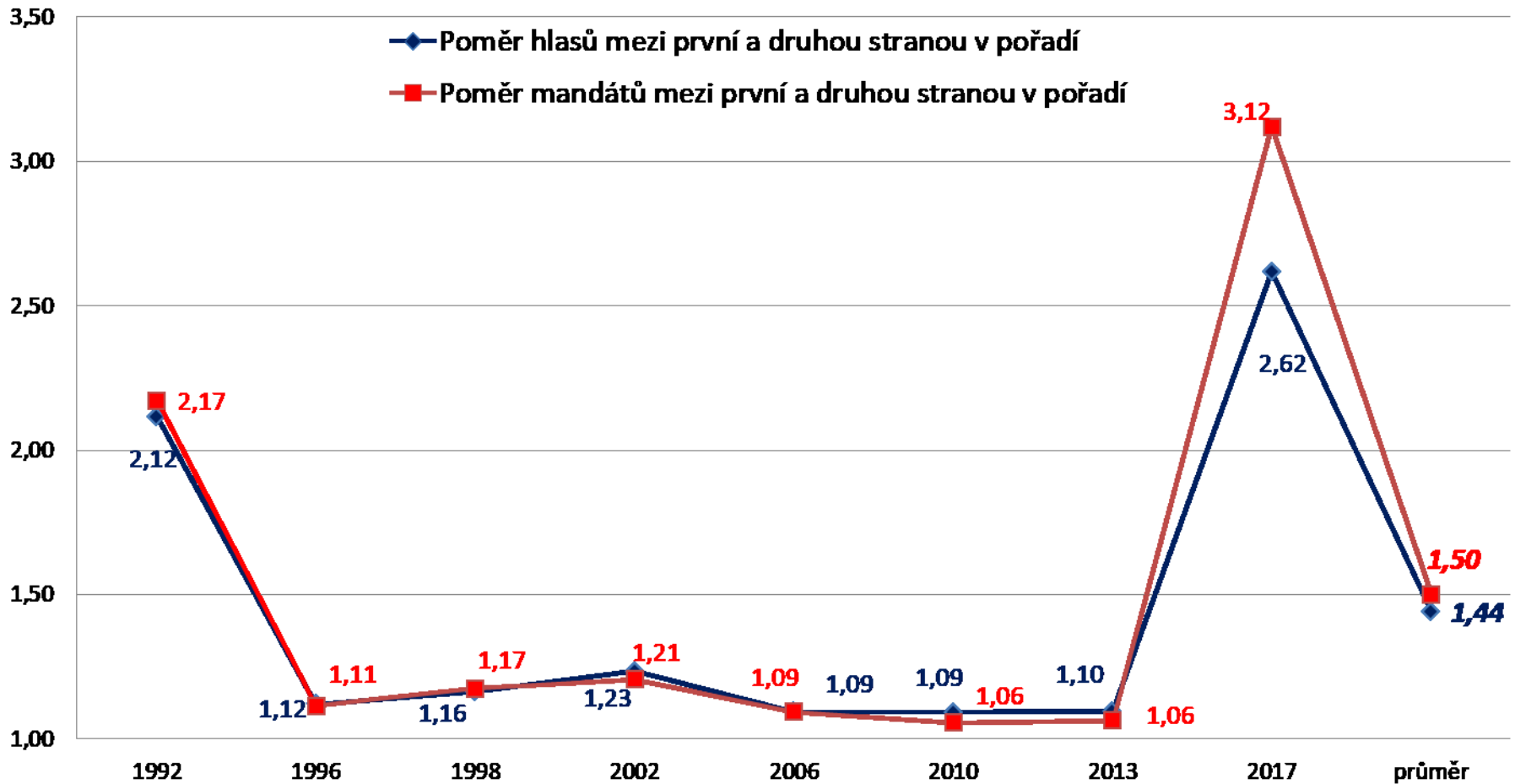
- **Mechanismus**

- Polarizace se přeformovala do podoby populismu, který využívá každou příležitost, jež se namane
- Populistická linie stále sílí a dvě základní okolnosti (v opozici jsou výhradně populisté a jsme ve stavu hluboké krize) povedou k jeho nebývalému rozkvětu
- Druhá polarizační linie vede skrze personalizaci

Počet stran

Poměr síly nejsilnějších stran

Důležité proměnné českého stranického systému (1990-2021)

	1992	1996	1998	2002	2006	2010	2013	2017	2021		průměr
Index fragmentace	0,86	0,81	0,79	0,79	0,74	0,85	0,87	0,86	0,81	0,81	0,82
Index efekt. počtu stran	7,31	5,33	4,72	4,82	3,91	6,75	7,62	6,93	3,33	4,75	5,64
Počet stran zastoupených	8	6	5	5	5	5	7	9	4	7	6
Podíl hlasů pro 2 největší str.	43,8	56,1	60,1	54,7	67,7	42,3	39,1	41	54,9	54,9	51,1
Podíl mandátů pro 2 nejv. str.	55,5	64,5	68,5	64	77,5	54,5	48,5	51,5	71,5	53	61,8
Podíl hlasů pro strany pod 5%	19,1	11,2	11,3	12,6	6	18,9	12,6	6,3	19,9	19,9	13,1
Počet kandid. stran	19	20	18	29	26	27	24	31	22	22	24

Perspektivy stranického systému

- Otázkou je míra fragmentace, která nyní zdánlivě poklesla
- Pravděpodobná je sílící polarizace na populistické linii a linii personalizace
- Otázkou je i budoucnost pólů či bloků
- Nejasná je perspektiva alternace u moci
- V tomto období se dá očekávat stabilita, vykoupená však nižší akceschopností, do budoucna však hrozí i vyšší míra nestability

[vysoká škola]

ORGANIZOVANÉ ZÁJMY V ČESKÉ POLITICE

organizovaných zájmů po roce 1989

- Vývoj po listopadu 1989 znamenal zásadní změnu podoby organizovaných zájmů v Československu. Postupně se začal vytvářet systém organizovaných zájmů, typický pro demokratické země.
- Vytváření systému organizovaných zájmů a jeho následné fungování nejvíce ovlivnily následující faktory:
  - nahrazení starých politických a ekonomických elit novými
  - ekonomická reforma
  - právní úprava činnosti zájmových skupin
  - spor o podobu zprostředkování v ČR (Klaus vs. Havel)

- Listina základních práv a svobod
  - zaručeno právo svobodně se s jinými sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích (čl.20)
  - občané mají právo zakládat politické strany a sdružovat se v nich (čl. 20)
  - politické strany i další sdružení jsou odděleny od státu (čl.20)
  - každý má právo hájit své ekonomické či sociální zájmy (čl.27)
  - odborové organizace vznikají nezávisle na státu, omezovat jejich počet je nepřípustné (čl.27)
  - právo na stávku je zaručeno zákonem, toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených a bezpečnostních složek (čl.27)
  - stát má právo zákonem omezit za určitých podmínek zde zmíněná práva soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a bezpečnostních složek a zaměstnancům státní správy a samosprávy (č.44)
  - církve mají právo spravovat své záležitosti, zejména ustavovat své orgány a jmenovat duchovní a zřizovat instituce nezávisle na státu a jeho orgánech (čl.16).

Rada hospodářské a sociální dohody - tripartita

- společný dobrovolný dohodovací a iniciativní orgán odborů, zaměstnavatelů a vlády pro tripartitní vyjednávání s cílem dosáhnout shody v zásadních otázkách hospodářského a sociálního rozvoje
- jejím cílem udržet sociální
- skládá se ze 7 zástupců vlády, odborů a zaměstnavatelů
  - vládu reprezentují premiér, MF, MPSV, MZe, MPO, MD, MZdr
  - zaměstnavatele zastupují Svaz průmyslu a dopravy ČR (4 místa) a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR (3 místa)
  - zaměstnance Českomoravská konfederace odborových svazů (6 míst) a Asociace samostatných odborů (1 místo)

- rozvinuté spektrum zájmových skupin, které je zcela srovnatelné se západními demokraciemi
- vliv zájmových skupin na politická rozhodnutí je však zřetelně menší než v západních zemích
- nedostatek ideologických a historických vazeb mezi zájmovými skupinami a politickými stranami způsobuje, že se mezi těmito aktéry příliš nerozvíjí dlouhodobá kooperace
- hlavními aktéry v procesu vytváření politiky jsou nadále politické strany
- systém organizovaných zájmů je relativně početný, roztržštěný a slabý
- sektorové a regionální uspořádání
- převládají prvky pluralismu – slabá tripartita

[vysoká škola]

PERSPEKTIVY POLITICKÉHO SYSTÉMU

Perspektivy politického systému

- Klíčová bude dynamika stranického systému (viz výše)
- Vedle toho jsou tu ale další zásadní faktory
  1. mezinárodního rozměru:
    - Stabilita mezinárodního systému a perspektiva „západního světa“
    - Ekonomická kondice a ekonomické cykly, ale i zahraniční investice
    - Identitní a bezpečnostní otázky globálního typu
    - Zahraniční politické vlivy (volby, politické reformy...)
  2. domácího rozměru:
    - Současný a budoucí prezident - síla, role, tendence
    - S tím související postavení institucí, které prezident (spolu)formuje: ČNB, ústavního soudu
    - Reformy úst. a pol. systému (referenda, lidová hlasování, přímé volby, recall, volební systémy...)
    - Stav samosprávy na obecní a krajské úrovni
    - Generační otázky